

Avaluació de la qualitat docent i promoció del professorat. Legislació universitària espanyola: de la Llei de reforma universitària (1983) a la Llei orgànica d'universitats (2002)*

Josep Carreras**

Desenvolupament i aplicació de l'articulat de l'LRU referent a la selecció i promoció del professorat

A partir de la publicació de l'LRU el setembre de 1983,¹ es van promulgar les disposicions complementàries que havien de permetre el desenvolupament de la Llei. Analitzarem aquelles que es refereixin als sistemes de selecció i promoció del professorat de les facultats universitàries, al seu règim i a l'avaluació de les activitats docents, i comentarem els resultats de la seva aplicació.

Integració dels professors agregats en el cos de catedràtics d'universitat

Atès que l'LRU determinava la desaparició dels catedràtics extraordinaris i dels professors agregats d'universitat, va establir com a mesura complementària la integració d'aquests professors en el cos

(*) La primera part d'aquest article va ser publicada al número 28 de la revista *Temps d'Educació* amb el títol, "Avaluació de la qualitat docent i promoció de professorat universitari. De la Llei d'ordenació de la universitat espanyola (1943) a la Llei de reforma universitària (1983)", pp. 261-295. Agraïm a la revista *Educación Médica* les seves facilitats per publicar aquests articles en versió catalana a la nostra revista.

(**) Josep Carreras i Barnés (Palamós, 1943), doctor en medicina i cirurgia, és catedràtic de Bioquímica i Biologia Molecular i professor del Departament de Ciències Fisiològiques I de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona. Treballa en el camp de l'enzimologia i la regulació metabòlica. Fou director del Departament de Ciències Fisiològiques I, degà de la Facultat de Medicina i president de la Divisió de Ciències de la Salut de l'esmentada Universitat. Membre de l'Institut d'Estudis Catalans, presidí la Secció de Ciències Biològiques i fou vicepresident d'aquesta institució. Fou el primer president de l'Associació Catalana d'Educació Mèdica, vicepresident de la Sociedad Española de Educación Médica i primer coordinador del grup Enseñanza de la Bioquímica de la Sociedad Española de Bioquímica y Biología Molecular. Ha rebut la medalla Narcís Montoriel de la Generalitat de Catalunya (1991) A/e: jcarreras@ub.edu.

(1) Llei orgànica 11/1983, de 25 d'agost, de reforma universitària (BOE, 1.9.1983).

de catedràtics d'universitat; excepte en el cas d'aquells que volguessin continuar com a agregats en situació a extingir (disp. trans. 7a). El gener de 1984 es va publicar l'Ordre ministerial corresponent.² L'Ordre, que afectava uns set-cents professors, va ser recorreguda al Tribunal Suprem per catedràtics d'universitat que es consideraven greument perjudicats, ja que els professors agregats s'integraven mantenint la plaça que ocupaven. Però aquest tribunal va dictaminar en contra del recurs.

Accés restringit dels PNN al cos de professors titulars d'universitat. Proves d'idoneïtat

Amb la finalitat de permetre una integració ràpida en el cos de professors titulars d'universitat i d'escola universitària per una banda del professorat no numerari, l'LRU va disposar la convocatòria, en el termini de sis mesos a partir de la seva promulgació, d'unes proves d'idoneïtat que permetessin l'accés directe a aquest cos. Per al cas dels professors titulars d'universitat, podien participar en aquestes proves els professors que el 30 de setembre de 1983 haguessin complert cinc cursos de docència universitària o d'investigació, que el 10 de juliol del mateix any estiguessin en possessió del títol de doctor i que, a més: ocupessin les funcions d'interins o contractats; haguessin estat en aquesta situació i es trobessin realitzant tasques docents o investigadores en algun centre estranger; gaudissin d'una beca de reincorporació del Pla de formació del personal investigador; haguessin realitzat una estada d'almenys dos anys en un centre estranger i estiguessin contractats per alguna universitat, haguessin estat o haguessin gaudit d'una beca d'aquell Pla (disp. trans. 9a). Per altra banda, l'LRU va establir que els PNN que no superessin aquestes proves i que no es trobessin en condicions de fer-les, podrien ser contractats per les seves universitats fins al 30 de setembre de 1987, any límit en el qual totes les universitats, d'acord amb els seus pressupostos i amb la consolidació de les seves plantilles, haurien de decidir sobre la seva destinació (disp. trans. 10a). Així, aquests professors disposarien d'un termini raonable per poder acabar les seves tesis doctorals i optar als concursos i oposicions que es convoquessin.

El febrer de 1984, el BOE va publicar l'Ordre ministerial³ per la qual es convocaven i establien les condicions de realització de les proves d'idoneïtat previstes per l'LRU. En aquell moment, el col·lectiu de PNN

---

(2) Ordre de 10 de gener de 1984, per la qual es dicten normes d'aplicació de les disposicions transitòries quarta, cinquena (apartats 1, 2, 3 i 4), setena i novena (apartats 5, 6 i 7) de la Llei 11/1983, de 25 d'agost, de reforma universitària (BOE, 12.1.1984).

(3) Ordre de 7 de febrer de 1984 per la qual es convoquen i estableixen les condicions de realització de les proves d'idoneïtat previstes en la Llei orgànica de reforma universitària per a l'accés a les categories de professor titular d'universitat i de professor titular d'escola universitària (BOE, 16.2.1984).

constava d'uns 30.000 professors, que representaven més del 70 % del professorat universitari; d'ells, més de 8.000 es van acollir a la realització d'aquestes proves. El juliol del mateix any, a partir de 197 àrees de coneixement incloses en l'Ordre ministerial, es van constituir tres-centes comissions que havien d'avaluar els més de 7.800 candidats admesos. Cadascuna estava formada per set numeraris (quatre catedràtics i tres professors titulars); el Consell d'Universitats va proposar el president i un catedràtic vocal, i els altres cinc vocals van ser designats per sorteig. Els aspirants van haver de presentar un currículum, amb els documents acreditatius corresponents, i el programa docent d'un curs o assignatura de la seva especialitat, juntament amb una memòria justificativa dels criteris científics i metodològics utilitzats en la seva elaboració, i també dels aspectes pedagògics que s'havien de seguir en la docència dels ensenyaments, i que havia de contenir, també, els projectes d'investigació proposats pel candidat. L'expedient de cada candidat incloïa, a més, un informe sobre la seva capacitat docent i investigadora i del seu rendiment acadèmic, elaborat pel rector de la universitat respectiva. D'acord amb les normes del Ministeri, les comissions havien de fixar els criteris específics d'avaluació en què es fonamentaria la idoneïtat dels candidats, tenint com a criteri general i per ordre de prioritat: a) els treballs i les activitats d'investigació; b) les tasques docents; c) els títols, diplomes i altres mèrits acadèmics; d) l'antiguitat investigadora i docent, i el règim de dedicació. Haurien de valorar, a més, l'informe de la universitat. No obstant això, no es van donar normes clares sobre com s'havia de ponderar cadascun dels elements esmentats, ni es van fixar els requisits mínims exigits per poder ser declarat idoni. Ni tan sols es va establir que les comissions determinessin i fessin públics els criteris de valoració de mèrits abans de fer les proves. Les proves no tenien caràcter presencial; si bé, en cas que la comissió tingués dubtes respecte de la valoració d'algun candidat, podia convocar-lo per a una entrevista. Per altra banda, les comissions podien sol·licitar els assessoraments que consideressin pertinents.

Quan es va acabar el treball de les comissions a la darrera de juliol, el Ministeri, en línies generals, va valorar positivament el desenvolupament i els resultats de les proves d'idoneïtat. Només es tenia constància d'anomalies en el cas de dotze comissions, denunciades en certs casos per algun dels seus membres, i estimacions oficials feien preveure que, una vegada considerats els recursos, el percentatge de professors que haurien superat les proves podria apropar-se al 70 % dels presentats.⁴ Això no obstant, les protestes dels professors que no van superar les proves d'idoneïtat van ser moltes; es va criticar, fonamentalment, la disparitat de criteris qualificadors entre les distintes comissions, certes arbitrietats i

---

(4) *El País*, 31.7.1984, p. 15.

l'enorme subjectivitat dels judicis avaluadors. Com va denunciar Sánchez,⁵ la conducta de les diferents comissions va ser realment molt variada. «Mentre que en alguns casos els criteris van ser molt estrictes, i el nombre de candidats rebutjats va arribar a percentatges elevats, en altres àrees les comissions van acceptar-ne pràcticament la totalitat, sense entrar a jutjar la seva qualitat acadèmica [...]. El mateix ministre Maravall [...] va lamentar el comportament d'algunes comissions, que havien practicat el maltusianisme més brutal, juntament amb d'altres caracteritzades per una permissivitat totalment freturosa de rigor».

El total de professors afectats per presumptes irregularitats de les comissions va arribar a més de mil. Per negociar amb les autoritats ministerials i denunciar les injustícies, es va constituir una comissió de professors *no idonis*, que va arribar a demanar la dimissió del ministre, i el gener de 1985 la Coordinadora Estatal de Professors no Numeraris va convocar una aturada, d'incidència desigual en les distintes universitats, en la qual, al costat de reivindicacions salarials i laborals, se sol·licitava la *revisió amb publicitat* de les proves d'idoneïtat recorregudes. El Ministeri va anul·lar d'ofici les decisions de quatre comissions i va revisar les actuacions d'unes altres 80 per possibles irregularitats.⁶ Finalment, pel que fa als professors titulars d'universitat, van superar les proves d'idoneïtat uns 3.400 professors, prop del 63 % dels candidats admesos.⁷

S'ha d'assenyalar que no solament els interessats mateixos, sinó també els més diversos sectors del professorat, van expressar que se sentien incòmodes davant de les proves d'idoneïtat. Entre els catedràtics a *l'antiga* va predominar la indignació; però ni tan sols entre els sectors més *progres* el dictamen va ser més avantatjós. I no solament les comissions encarregades de jutjar els candidats van ser objecte de crítica; també ho van ser els rectors de les universitats per haver emès informes poc expressius.⁸ Com ha subratllat Sánchez,⁹ «amb les proves d'idoneïtat es va resoldre el problema personal de molts professors no numeraris, però també es va establir un pèssim precedent sobre els criteris que imperarien en el futur en la selecció del professorat».

Per altra banda, va succeir que la problemàtica dels PNN tampoc no es va solucionar. Atès que el ritme de dotació de places de professor numerari no va ser el que inicialment havia previst el Ministeri, a pesar del resultat de les proves d'idoneïtat, quatre anys després de l'aprovació

---

(5) SÁNCHEZ, L. *Política de reforma universitaria en España: 1983-1993*. Madrid: Instituto Juan March de Estudios e Investigación, 1996, p. 340.

(6) PRADES, J. "Mil reclamaciones contra las pruebas de idoneidad". A: *El País, Educación*, núm. 111, 1984, pp. 1-3. 7 *Anuario de El País*. 1985, p. 131.

(8) OLLERO, A. *Qué hacemos con la Universidad*. Madrid: Instituto de Estudios Económicos, 1985, pp. 134-135.

(9) SÁNCHEZ, L. Op. cit. p. 341.

de l'LRU existia un nombre encara molt elevat de PNN (prop de 19.000), que en veure amenaçat el seu futur en apropar-se la data d'extinció de les categories de professor no previstes en l'LRU (30 de setembre de 1987) van iniciar una sèrie intermitent d'assemblees, manifestacions i vagues que van tenir una incidència especial en les universitats Complutense i de Barcelona, i que estaven dirigides fonamentalment a aconseguir una pròrroga dels seus contractes fins a l'any 1992, data que segons les previsions ministerials les universitats disposarien d'una plantilla suficient de places de professor numerari. Malgrat tot, el Ministeri no va accedir a les peticions dels PNN, que es van veure abocats a una reconversió a les figures previstes per l'LRU, fonamentalment, ajudants i professors associats, amb la perversió consegüent que això va suposar per a aquesta última figura.

Normativa dels concursos per a la provisió de places dels cossos docents

La normativa per la qual es reglamentaven els concursos per a la provisió de places dels cossos docents universitaris previstos en l'LRU es va promulgar el 1984¹⁰ i es va modificar en algun dels seus aspectes el 1986.¹¹ D'acord amb aquesta normativa, les places quedarien definides pel nom de la seva àrea de coneixement; si bé la universitat podria especificar en la convocatòria les activitats docents referides a una de les matèries cursades per a l'obtenció de títols oficials que hauria de realitzar qui obtingués la plaça (segons la normativa inicial, els perfils incloïen tant l'activitat docent com investigadora; però en modificar-se es va establir que els perfils només podien referir-se a les activitats docents relacionades amb matèries cursades per obtenir títols de primer i segon cicles). Les comissions tindrien la composició determinada en l'LRU. Els concursants o la universitat convocant de la plaça podrien sol·licitar dels ens públics i privats en què prestessin o haguessin prestat els seus serveis l'emissió d'un informe sobre les activitats desenvolupades i el seu rendiment. Aquest informe seria remès a la comissió juntament amb les avaluacions anuals realitzades en compliment de la normativa vigent, sobre l'activitat docent i investigadora del candidat. En l'acte de presentació, els concursants lliurarien un currículum i un exemplar de les publicacions i els documents acreditatius, i també el projecte docent ajustat a les especificacions

---

(10) Reial decret 1888/1984, de 26 de setembre, pel qual es regulen els concursos per a la provisió de places dels cossos docents universitaris (BOE, 26.10.1984); Ordre de 28 de desembre de 1984, per la qual es desenvolupa, amb caràcter transitori, el Reial decret 1888/1984, de 26 de setembre, que regula els concursos per a la provisió de places dels cossos docents universitaris (BOE, 16.1.1985).

(11) Reial decret 1427/1986, de juny de 1986, sobre modificació parcial del Reial decret 1888/1984, de 26 de setembre, que regula els concursos per a la provisió de places dels cossos docents universitaris (BOE, 11.7.1986).

establertes per la universitat convocant. Abans del començament dels exercicis, cada membre de la comissió lliuraria un informe raonat sobre els mèrits al·legats per cada concursant, i també sobre l'adequació entre el seu projecte docent i investigador i les necessitats de la universitat posades de manifest en la convocatòria del concurs. Les proves del concurs serien les previstes en l'LRU. Els criteris utilitzats per valorar aquestes proves haurien estat fixats i fets públics una vegada constituïda la comissió. En els concursos a places de professor titular i catedràtic d'universitat, com a criteri general, al primer exercici, s'hi assignaria, com a mínim, un valor doble i, com a màxim, un valor triple que al segon exercici, i en aquell s'avaluarien com a mèrit prioritari les activitats d'investigació.

Pel que fa als concursos per cobrir places de professor vinculades a places assistencials d'institucions sanitàries concertades amb les universitats, la normativa es va determinar en la Llei general de sanitat de 1986¹² i en el Reial decret que va establir les bases generals del règim de concerts.¹³ D'acord amb aquesta Llei, les comissions encarregades de resoldre els concursos estarien constituïdes per cinc membres: dos professors pertanyents al cos docent universitari corresponent i de la mateixa àrea de coneixement de la plaça convocada, nomenats per la universitat, i que serien el president i el secretari de la comissió; un vocal designat pel Consell d'Universitats, mitjançant sorteig, entre professors de l'àrea de coneixement respectiva que ocupessin plaça assistencial en qualsevol institució sanitària; dos vocals designats per l'Administració pública responsable de la institució sanitària concertada entre doctors en possessió del títol d'especialista exigít com a requisít per concursar per la plaça. La normativa original, que es va haver de modificar¹⁴ per sentència del Tribunal Constitucional, establia que no era necessari que aquests dos vocals es trobessin en possessió del títol de doctor. A més del prevíst de manera general per a tots els concursos, els candidats haurien de ressenyar en el currículum els mèrits i els altres documents acreditatius de la seva labor assistencial. Els exercicis del concurs podrien incloure la realització de proves pràctiques, que haurien de ser anunciades adequadament.

Concursos per accedir a cossos docents i endogàmia

L'LRU pretenia que la selecció i la promoció del professorat numerari fos competitiva i meritocràtica. Però a mesura que va transcorre el

---

(12) Llei 14/1986, de 25 d'abril, general de sanitat (BOE, 29.4.1988).

(13) Reial decret 1558/1986, de 28 de juny, pel qual s'estableixen les bases generals del règim de concerts entre les universitats i les institucions sanitàries (BOE, 31.7.1986); Reial decret 1652/1991, de l'11 d'octubre, pel qual es modifica parcialment el Reial decret 1558/1986, de 28 de juny, pel qual s'estableixen les bases generals del règim de concerts entre les universitats i les institucions sanitàries (BOE, 11.10.1991).

(14) Op. cit. Reial decret 1652/1991.

temps i es van celebrar concursos per a la provisió de places dels cossos docents, es va fer palès que es donava un evident procés d'endogàmia o localisme, en el sentit que, com van precisar Pérez-Díaz i Rodríguez,¹⁵ obtenien les places gairebé sempre candidats de la mateixa universitat o del departament en què es convocava la plaça, independentment de si les seves qualificacions o el rendiment en les proves pertinents eren millors o pitjors que les dels candidats forans. El 1996 Sánchez va dir referent a això: «el resultat dels concursos es decideix fonamentalment d'acord amb la voluntat dels departaments locals, més concretament de les àrees de coneixement en les quals s'integren les places, i aquestes donen suport gairebé sempre a un candidat local [...]. En els concursos d'accés a places de professor titular d'universitat el candidat guanyador sol ser un professor contractat que ha fet classes durant diversos anys en el departament, alhora que feia el seu doctorat [...]. Sovint els que accedeixen a la condició de numerari no solament han impartit classes i estudiat el doctorat en la universitat convocant, sinó que també han estudiat la llicenciatura en la mateixa universitat [...]. Els candidats guanyadors en els concursos d'accés a les càtedres solen ser professors dels departaments mateixos en què s'integren les places [...]. En comparació dels concursos de titulars, no obstant això, els de catedràtic es caracteritzen per un major percentatge de resolucions favorables als candidats d'altres universitats [...]. Aquesta selecció local del professorat pot suposar que, des d'ara, una majoria dels professors hagin desenvolupat tota la seva educació i carrera docent en el si d'una mateixa institució».¹⁶

La magnitud, l'extensió i la progressió del fenomen d'endogàmia en els concursos de provisió de places dels cossos docents universitaris van ser documentades pel mateix Consell d'Universitats.¹⁷ D'acord amb un informe d'aquest consell de l'any 1992 recollit per Sánchez,¹⁸ el 1986 eren guanyats per professors ja pertanyents a la universitat que convocava la plaça al voltant del 70 % dels concursos a catedràtic d'universitat, i el 86 % dels concursos d'accés a places de professors titulars d'universitat, i el 1991, els percentatges havien augmentat al 80% i al 90%, respectivament. Aquest informe va mostrar, a més, que la selecció local es produïa en un percentatge molt elevat en totes les universitats; generalment solia ser superior al 80 % i en alguns casos havia arribat fins i tot al 100 % el 1991. No es van publicar dades oficials en data ulterior, però fa quatre anys Pérez-Díaz i Rodríguez¹⁹ opinaven referent a això: «res fa pensar que les dades actuals són gaire

(15) PÉREZ-DÍAZ, V.; RODRÍGUEZ, J. C. *Educación Superior y futuro de España*. Madrid: Fundación Santillana, 2001, p. 138.

(16) SÁNCHEZ, L. Op. cit. pp. 371-372.

(17) BARCIA, E. S. "Endogamia universitaria". A: *El País, Educación*, 1986, núm. 200, pp. 1-3. També, RODRÍGUEZ, A. "Todo se queda en casa". A: *El País, Educación*, 1993, núm. 373, pp. 1-8.

(18) SÁNCHEZ, L. Op. cit. p. 372.

(19) PÉREZ-DÍAZ, V.; RODRÍGUEZ, J. C. Op. cit. p. 148.

diferents de les de fa deu anys, encara que s'ha de suposar que l'establiment de noves universitats ha fet disminuir una mica aquestes proporcions».

Sobre l'endogàmia en la selecció del professorat a partir de la promulgació de l'LRU, se n'ha escrit molt. Sense afany de ser exhaustius, pel que fa a la consideració dels mecanismes i condicions implicats, i a tall de mostra, volem citar alguns articles apareguts en diaris²⁰ i, sobretot, dues monografies ja esmentades diverses vegades,²¹ que contenen l'anàlisi més completa que hem conegut; així com, pel seu caràcter col·lectiu, el denominat *manifest dels cent*.²² Per a Sánchez, l'aparició del fenomen de l'endogàmia «no podia resultar gaire sorprenent en els primers moments de l'aplicació del nou sistema de selecció concebut en l'LRU. L'existència d'un gran nombre de professors no numeraris, que havien romàs vinculats a les seves universitats durant llargs períodes sense ser capaços de guanyar les seves places en els concursos ministerials o en les proves d'idoneïtat, constituïa un grup de pressió considerable dintre de les institucions [...]. L'actitud de les comissions que jutjaven en aquells concursos va ser, en general, molt benèvola per als candidats locals que disputaven les places desitjades, no solament per part dels membres nomenats per les universitats mateixes, sinó també per aquells escollits mitjançant sorteig [...]. Si hi ha alguna cosa que resulti sorprenent és, tanmateix, que l'endogàmia no hagi tendit a disminuir amb el pas dels anys, quan els antics PNN eren absorbits, sinó que fins i tot hagi tendit a incrementar-se, i que la selecció local s'hagi universalitzat».²³ En opinió d'aquest autor, això es deu, en gran part, al fet que moltes universitats van desenvolupar sistemes de promoció interna del professorat. «Les universitats solen expandir la seva oferta docent a través de la creació de places d'associat i, sovint, per mitjà de la utilització d'ajudants per impartir classes. Això ha creat una nova categoria de professors amb responsabilitats docents importants que, tanmateix, manquen d'estabilitat laboral i de les condicions econòmiques pròpies dels professors numeraris. Amb freqüència els ajudants i associats romanen en aquesta situació durant anys, a vegades [...] en condicions notablement penoses, no gaire diferents de les que patien els antics PNN. Per això, les universitats han establert una sèrie de mecanismes per aconseguir que la majoria de les places de titular que es convoquen a concurs siguin assignades als seus mateixos professors contractats. Un dels més utilitzats és el que els universitaris denominen *reconversió* o *transformació* de les places [...]. La reconversió

---

(20) LEYTE A. "¿Qué pasa en la Universidad Española?". A: *El País, Educación*, 1990, núm. 497, p. 2; ARROYO, C. "Uno de los nuestros". A: *El País*, 21.1.1997, p. 28; BLANCO C. *Las universidades designan catedráticos y titulares favoreciendo a los de casa*. A: *El País*, 10.3.1998, p. 37; LAMO DE ESPINOSA, E. "Paradojas de la endogamia universitaria". A: *El País*, 25.4.1998, p. 12; FERNÁNDEZ, M. "Endogamia no, incesto y partenogénesis". A: *El País*, 16.8.2000, p. 10; PORTA, J. "La universidad española, ¿una universidad de quinquis?". A: *El País*, 24.8.2000, p. 10; TORTELLA, G. "Todo queda en casa". A: *El País*, 8.4.2001, p. 15.

(21) SÁNCHEZ, L. Op. cit. pp. 369-398; PÉREZ-DÍAZ, V.; RODRÍGUEZ, J. C. Op. cit. pp. 138-154.

(22) "Manifiesto sobre la Universidad". A: *El País, Educación*, 1991, núm. 397, pp. 1-4.

(23) SÁNCHEZ, L. Op. cit. pp. 372-373.

consisteix a suprimir la plaça de contractat i utilitzar els diners de la seva dotació en la creació d'una plaça de titular [...]. El pas següent [...] és concedir la plaça acabada de crear a l'antic contractat en qualitat d'interí [...]. Per descomptat, l'interí ha de guanyar el concurs si vol accedir a la condició de titular, però per a això disposa d'altres elements favorables. D'una banda, és freqüent que la definició d'una plaça contingui [...] un perfil docent que s'ajusti a l'especialitat del candidat local [...], amb la qual cosa aquest parteix amb un avantatge indiscutible, ja que la seva experiència docent el converteix en el candidat *idoni* per a l'activitat requerida per la plaça».²⁴ D'altra banda, les universitats solen proposar com a president i secretari de les comissions els professors designats pel departament, els quals donen suport incondicionalment al candidat local i, com han assenyalat Pérez-Díaz i Rodríguez,²⁵ els departaments designen els dos membres de les comissions «gairebé sempre a proposta de l'interessat». L'Associació per a l'Avenç de la Ciència i la Tecnologia a Espanya va fer una anàlisi de 96 concursos de l'àrea de la biomedicina, celebrats entre el gener de 1994 i el juny de 1996 «en què es demostra que el 50 % de les vegades el guanyador tenia relació directa amb el secretari del tribunal, el president, o ambdós, la qual cosa, segons va indicar el portaveu de l'Associació, és flagrantment il·legal».²⁶ Així, el fet és que el candidat local «posseeixi dos vots segurs [...] i no resulti difícil convèncer a algun dels tres membres de la comissió sortejats entre professors d'altres universitats perquè proporcioni el tercer vot. En general, aquests tendeixen a inhibir-se en els concursos per accedir al cos de Professors Titulars i deixen que siguin els professors del departament els que prenguin la decisió. Sens dubte, es té en compte que el candidat local disputa la seva plaça [...]. En qualsevol cas, els possibles *problemes de consciència* dels membres aliens a la universitat convocant desapareixen en la majoria dels concursos de titular en què [...] només es presenta el candidat local».²⁷

És cert que les universitats, especialment les de creació més recent, convoquen també places de professor titular de nova creació, no reconvertides. «En alguns casos, abans del concurs, aquestes noves titularitats són així mateix concedides interinament a algun dels contractats, de manera que aquests adquireixen un avantatge similar als dels contractats reconvertits. En altres casos, les places no són cobertes interinament; com que no hi ha cap candidat local ocupant la plaça, la comissió es veu una mica menys pressionada per concedir-la a una persona en concret. Tanmateix, fins i tot en aquesta situació és freqüent que un candidat local guanyi el concurs, a causa de la manca de competència d'altres candidats i dels dos vots que el local té assegurats [...]. Si els dos membres locals del tribunal no

---

(24) SÁNCHEZ, L. Op. cit. pp. 374-376.

(25) PÉREZ-DÍAZ, V.; RODRÍGUEZ, J. C. Op. cit. p. 141.

(26) SALOMONE, M. "Los científicos plantan cara al amiguismo". A: *El País*, 17.1.1999, pp. 32-33.

(27) SÁNCHEZ, L. Op. cit. p. 377.

voten el mateix candidat, o els membres de fora observen que cap candidat té el suport compacte de l'àrea de coneixement, és molt més factible que, en el cas que s'hagi presentat un candidat d'una altra universitat amb un currículum brillant, pugui guanyar el concurs».²⁸

Pérez-Díaz i Rodríguez²⁹ han assenyalat circumstàncies addicionals a les acabades de comentar que actuen en el mecanisme de l'endogàmia. «El disseny dels exercicis del concurs està esbiaixat en contra del candidat “per lliure”. Per començar, li arriba la informació molt més tard i de manera més incompleta que al candidat local. Sobretot ocorre que el requisit convencional de la redacció d'una memòria acadèmica llarga i *ad hoc* per a la plaça a què es concursa l'afecta d'una manera molt distinta. Tenint en compte que la majoria dels perfils de les places convocades estan molt detallats, la necessitat de presentar una memòria així es converteix en una barrera difícil de franquejar. Preparar-la duu bastant temps, més del que poden disposar els candidats externs en els mesos que van des de la convocatòria a la celebració de les proves. Els candidats locals, per contra, tenen tot el temps per preparar-la, ja que saben amb antelació quan es convocarà “la seva plaça”. Per altra banda, poden aprofitar el curs que ensenyen en aquells moments per elaborar la memòria».³⁰ A més, aquests autors han ressaltat que l'endogàmia està afavorida pel fet que la probabilitat que la irresponsabilitat dels membres de les comissions «sigui descoberta és reduïda, en part per la naturalesa de les proves de què consisteix el concurs. Les proves a les quals han de sotmetre's els candidats són molt lluny, en rigor i dificultat, de les previstes per la legislació entre els anys quaranta i els setanta [...]. Que les proves siguin tan –diguem-ho així– lleugeres té una conseqüència fonamental: un membre del tribunal pot justificar en qualsevol sentit el seu vot sense posar-se vermell».³¹ Per altra banda, «el desenvolupament de les proves sol fer-se en un mitjà restringit i amb publicitat escassa».³² «La probabilitat que la decisió irresponsable sigui descoberta és mínima, atès que les proves tenen lloc en un ambient gairebé privat, amb poc públic, i atès que, al seu torn, la probabilitat que aquesta decisió sigui revisada i que els que la van prendre siguin posats així en evidència, és molt remota».³³

Pel que fa a les places de catedràtic d'universitat, com ha indicat Sánchez, succeeix que en molts casos «el pas de la condició de professor titular a catedràtic també s'ha organitzat com una continuació de la promoció interna [...]. La reconversió d'una plaça de titular consisteix a crear una plaça de catedràtic a la qual pugui presentar-se, amb la confiança que guanyi

---

(28) SÁNCHEZ, L. Op. cit. pp. 378-379.

(29) PÉREZ-DÍAZ, V.; RODRÍGUEZ, J. C. Op. cit.

(30) PÉREZ-DÍAZ, V.; RODRÍGUEZ, J. C. Op. cit. pp. 142-143.

(31) PÉREZ-DÍAZ, V.; RODRÍGUEZ, J. C. Op. cit. pp. 144-145.

(32) PÉREZ-DÍAZ, V.; RODRÍGUEZ, J. C. Op. cit. p. 141.

(33) PÉREZ-DÍAZ, V.; RODRÍGUEZ, J. C. Op. cit. p. 145.

el concurs, i d'aquesta manera pugui suprimir-se o amortitzar-se la plaça original».³⁴ Però aquesta reconversió implica un *risc* per a la universitat: si guanya el concurs un candidat d'una altra universitat, la universitat estarà obligada a finançar la nova plaça amb recursos complementaris. «Per aquest motiu, abans de concedir la reconversió, la universitat tracta d'assegurar-se que el candidat local posseeix el nivell acadèmic que li ha de permetre afrontar el concurs amb garanties de guanyar-lo [...]. Es demana que el candidat sigui promocionable, un bon candidat».³⁵ «Els titulars que tenen places que es reconverteixen en càtedres disposen dels avantatges dels candidats locals, que són, bàsicament, la definició de perfils docents de les places ajustats a la pròpia especialitat de cadascun, i la possibilitat de proposar presidents i secretaris de les comissions favorables a la pròpia candidatura». Però, «tanmateix, el risc de perdre el concurs per accedir al cos de Catedràtics d'Universitat és major que en el cas de les titularitats. En els concursos de catedràtic no hi ha, a diferència del que succeeix sovint en els de titulars, la "pressió moral d'haver de donar la plaça al candidat local perquè no es quedi al carrer", perquè tots els aspirants són ja professors amb estatus de funcionari públic. A més, en el cas de les càtedres d'universitat, no és freqüent que els membres de la comissió pertanyents a altres universitats s'inhibeixin davant de la decisió [...]. D'aquesta manera, en els concursos de catedràtic d'universitat, més que en qualsevol altre, és possible que els membres de la comissió pertanyents a altres universitats donin suport a un candidat distint del local, encara que no sempre sigui pels mèrits científics d'un o altre, sinó sovint per raons d'afinitat o d'hostilitat al candidat rival [...]. Tanmateix, no és fàcil que un candidat extern guanyi una càtedra d'un departament que tingui el seu propi, ja que per a això és necessari que els tres membres externs de la comissió es posin d'acord a donar-li suport, o que ho faci algun dels membres domèstics. Per això [...] la competència en els concursos, encara que superior als de titulars, tendeix a ser molt escassa, amb un gran nombre de concursos en els quals hi ha un sol candidat real».³⁶

En analitzar els factors determinants de l'endogàmia, s'ha de considerar que «la selecció local és un procés que s'autoalimenta, ja que la seva generalització obliga d'alguna manera tots els departaments a seguir els mateixos passos. Fins i tot aquells departaments amb més preocupació per a la investigació científica i la qualitat del treball realitzat, que podrien tenir interès a incorporar bons professors procedents d'altres universitats, s'han vist dissuadits de fer-ho, atès que en aquesta circumstància es tancaria el pas als seus propis investigadors, per als quals resultaria molt difícil obtenir places en altres institucions».³⁷ Finalment, s'ha d'assenyalar

---

(34) SÁNCHEZ, L. Op. cit. p. 380.

(35) SÁNCHEZ, L. Op. cit. p. 381.

(36) SÁNCHEZ, L. Op. cit. pp. 381-383.

(37) SÁNCHEZ, L. Op. cit. p. 384.

que també ha contribuït a l'endogàmia «la debilitat de les comunitats científiques universitàries. L'heterogeneïtat en la formació i en la preparació dels professors ha donat lloc a una gran varietat en els criteris d'avaluació del mèrit i a graus molt diferents de valoració de l'activitat científica [...]. Ni el conjunt dels professors de cada disciplina ni les comunitats acadèmiques locals [...] han estat capaços d'establir els seus propis mecanismes d'avaluació i control dels nomenaments, i s'han guiat pel principi de deixar que cada departament i cada grup actuï d'acord amb els seus barems».³⁸

Diguem, per acabar aquest apartat, que el fenomen de l'endogàmia en la selecció i promoció del professorat universitari dels cossos docents no ha estat contestat de manera clara pels mateixos professors, ni tan sols en el terreny teòric. És més, com han assenyalat Pérez-Díaz i Rodríguez, en la discussió animada i intensa que s'ha desenvolupat en els mitjans de comunicació per part de professors, autoritats acadèmiques i polítics diversos, «han enfrontat, simplificant, dues postures. Una és la dels que la denuncien. Una altra és la dels que critiquen els que la denuncien; i al seu torn aquests “crítics dels crítics” poden subdividir-se entre els que defensen l'endogàmia pels seus mèrits intrínsecs (i perquè creuen que alguna cosa semblant ocorre en altres països amb efectes acceptables) i els qui neguen que n'hi hagi o en minimitzen l'abast».³⁹ «Diversos autors consideren que l'endogàmia [...] esdevé inevitablement en un declivi de la qualitat de la institució, perquè al descens en l'aptitud dels professors s'uneixen les conseqüències negatives de la total subversió de valors que implica. Amb freqüència, a més, l'endogàmia s'associa a les qualitats negatives de l'incest [...]. Per contra, altres autors han defensat l'endogàmia en uns supòsits determinats [...]. Un dels avantatges assenyalats en la selecció local del professorat és la reducció en la incertesa i en els costos de la decisió que suposa escollir una persona a qui ja es coneix de manera suficient. Així mateix, hi ha autors que consideren que els professors locals ajuden a mantenir la cohesió i la identitat de les universitats, ja que han estat formats en els valors i les tradicions de cada institució».⁴⁰

---

(38) SÁNCHEZ, L. Op. cit. p. 397.

(39) PÉREZ-DÍAZ, V.; RODRÍGUEZ, J. C. Op. cit. p. 138.

(40) SÁNCHEZ, L. Op. cit. pp. 389-390.

Avaluació i recompensa de la qualitat docent

Règim del professorat universitari

El 1983, pocs mesos abans de la promulgació de l'LRU, el govern socialista havia fixat un horari mínim setmanal de tutoria i assistència a l'alumnat per a cada tipus de dedicació del professorat: vuit hores per als professors en règim de dedicació exclusiva, cinc hores per als de dedicació plena i tres hores per als de dedicació normal.⁴¹ L'LRU (art. 45) va determinar que el professorat universitari exerciria les seves funcions preferentment en règim de dedicació a temps complet o bé a temps parcial, i en desenvolupament de la Llei, el 1985, mitjançant un Reial decret,⁴² es va establir el règim del professorat, i es van fixar els diferents tipus de dedicació i l'organització de la docència, així com el règim retributiu. D'acord amb aquesta normativa (art. 9), la durada de la jornada laboral dels professors amb dedicació a temps complet seria la fixada amb caràcter general per als funcionaris de l'Administració pública de l'Estat i es repartiria entre activitats docents i investigadores, així com d'atenció a les necessitats de gestió i administració del departament, centre o universitat. Per als professors amb règim de dedicació a temps parcial, la durada de la jornada laboral seria la derivada de les seves obligacions tant lectives com de tutories i d'assistència a l'alumnat. Les obligacions docents setmanals per als professors amb dedicació a temps complet serien de vuit hores lectives i sis de tutories o assistència a l'alumnat, que en el cas del personal sanitari es podrien fer en hospitals concertats. Per als professors amb règim de dedicació a temps parcial, variarien entre un màxim de sis i un mínim de tres hores lectives, i un nombre igual d'hores de tutoria i assistència a l'alumnat, tot això en funció de les necessitats docents i investigadores de la universitat. El conjunt del temps de dedicació a la docència podria fer-se per períodes anuals, sempre que els permetessin les necessitats del servei. Els departaments, en consideració a les necessitats de la investigació, d'acord amb les normes establertes per la universitat, podrien eximir algun dels seus professors parcialment o totalment de les obligacions docents per un temps màxim d'un any, sense que en cap cas això pogués justificar un increment del professorat. El Reial decret va establir, també, les normes que s'havien de seguir per imposar sancions al professorat per manca de rendiment en les tasques docents o investigadores.

---

(41) Ordre de 29 de març de 1983 sobre compliment d'obligacions mínimes en matèria de jornada docent universitària (BOE, 9.4.1983).

(42) Reial decret 898/1985, de 30 d'abril, sobre règim del professorat universitari (BOE, 19.6.1985).

El 1986, un altre reial decret⁴³ va recollir tota la normativa aplicable al professorat contractat, i el mateix any es va publicar la normativa corresponent als professors numeraris que ocupessin places vinculades de les institucions sanitàries amb les quals havien establert concert les universitats, i als professors associats pertanyents a aquestes institucions;⁴⁴ si bé aquesta normativa va haver de ser modificada el 1991⁴⁵ com a conseqüència d'una sentència del Tribunal Constitucional. D'acord amb aquesta sentència, els professors numeraris desenvoluparien el conjunt de les seves funcions docents, investigadores i assistencials en una mateixa jornada. Durant el període lectiu dedicarien sis hores setmanals exclusivament a la docència i tres hores setmanals, com a màxim, a l'assistència i tutoria a l'alumnat. Per altra banda, haurien de dedicar, com a mínim, 25 hores setmanals a l'assistència sanitària; les quals inclourien, si escaigués, la docència pràctica i la funció investigadora que impliquessin activitat assistencial. La resta de les hores de la jornada setmanal, tant en el període lectiu com en el període no lectiu, haurien de dedicar-les a la funció investigadora que no impliqués activitat assistencial, així com, si escaigués, a l'atenció de les necessitats de gestió i administració inherents al càrrec ocupat en els àmbits docent i assistencial.

Rendiment acadèmic i promoció del professorat

Fins a la promulgació de l'LRU, no hi havia hagut a Espanya pràctiques habituals i generalitzades d'avaluació de la docència universitària. L'LRU, d'una banda (art. 45), va establir que els estatuts de cada universitat haurien de disposar dels procediments per a l'avaluació periòdica del rendiment acadèmic i científic del professorat, el qual es tindria en compte en els concursos de provisió de places de professorat, per a la seva continuïtat i promoció. Per altra banda (art. 46), la Llei va determinar que, si bé el règim retributiu del professorat l'establiria el Govern i tindria caràcter uniforme en totes les universitats, els seus consells socials, a proposta de les juntes de govern, podrien acordar amb caràcter individual l'assignació d'altres complements retributius, en consideració a exigències docents i investigadores o a mèrits docents.

Pel que fa a la repercussió que el rendiment acadèmic dels professors havia de tenir en els processos de promoció i selecció, s'ha d'assenyalar que la normativa relativa als concursos per a la provisió de places dels cossos docents universitaris⁴⁶ era molt vaga. D'una banda (art. 8.4), establia que

---

(43) Reial decret 1200/1986, de 13 de juny, pel qual es modifica i completa el Reial decret 898/1985, de 30 d'abril, sobre règim del professorat universitari (BOE, 25.6.1986).

(44) Op. cit. Reial decret 1558/1998.

(45) Op. cit. Reial decret 1652/1991.

(46) Op. cit. Reial decret 1888/1984; Ordre de 28 de desembre de 1984; Reial decret 1472/1986.

«els concursants o la universitat convocant de la plaça podran sol·licitar dels ens públics i privats en els quals prestin o hagin prestat els seus serveis l'emissió d'un informe individualitzat sobre les activitats desenvolupades pels candidats i el seu rendiment, el qual serà remès directament a la Comissió [...]. La Universitat [...] adjuntarà les avaluacions anuals realitzades en compliment de la normativa vigent sobre l'activitat docent i investigadora del candidat [...]. La Comissió valorarà els informes [...] únicament en el cas que constin en el seu poder abans del començament de les proves». Per altra banda, la normativa indicava (art. 8.2) que una vegada constituïda la comissió, i abans de començar la primera prova, es fixarien i es farien públics els criteris que s'utilitzarien per a la valoració de les proves, sense perjudici d'aquells criteris específics que, si escaigués, establís el Consell d'Universitats per a una àrea o grup d'àrees. Atès que aquest consell no va establir cap criteri, les diverses comissions van gaudir de llibertat total per establir els propis, que generalment van ser extraordinàriament vagues i generals. El resultat va ser que la selecció del professorat es va realitzar seguint criteris diferents, segons el cas. I així, mentre unes vegades es va recalcar especialment el currículum investigador, altres vegades es va prestar més atenció a l'experiència i a les qualitats docents. De totes maneres, i d'acord amb la normativa legal, que establia que en valorar el currículum dels candidats calia avaluar com a mèrits prioritaris les activitats d'investigació, la majoria de vegades, la selecció es va fer fonamentalment sobre la seva base. El 1994,⁴⁷ amb la finalitat de conèixer les opinions del professorat amb relació a les polítiques de formació en els àmbits docents i de gestió, es va dirigir una enquesta a 5.300 professors de totes les universitats espanyoles: a tots els vicerectors (249), degans i directors d'escoles universitàries (801) i directors de departament (1924), i a una mostra de 2.326 professors sense cap dels càrrecs esmentats. La taxa de resposta va ser propera al 22 %; un 74 % van manifestar que, en la pràctica, la capacitat docent era un aspecte poc valorat en la selecció i promoció del professorat, i un altre 71 % va opinar el mateix respecte a la gestió acadèmica.

Recollim finalment en aquest apartat que algunes universitats, entre les quals hi ha la Universitat de Barcelona, que ja creaven places de promoció de professor funcionari sobre la base de criteris de qualitat docent i investigadora i de promoció de noves línies científiques,⁴⁸ van passar a crear places de promoció per mèrits específicament docents.⁴⁹

---

(47) ROTGER, J. M.; RODRÍGUEZ, S.; MARTÍNEZ, F. "Opinió del profesorado ante las políticas de formación y desarrollo profesional en la Universidad Española". A: *Seminario sobre políticas de desarrollo del personal universitario*. Universitat de Barcelona, setembre de 1995.

(48) 12a CONVOCATÒRIA DE PLACES DE PROFESSORAT. Universitat de Barcelona. Junta de Govern, núm. 87, (28.10.1993), pp. 15-25.

(49) 14a CONVOCATÒRIA DE PLACES DE PROFESSORAT: bases, normativa i calendari. Universitat de Barcelona. Junta de Govern. Document intern.

Incentivació de la qualitat docent

El 1989, amb la finalitat d'establir «un mecanisme incentivador de la labor docent i investigadora individualitzada», es va promulgar un reial decret sobre les retribucions del professorat universitari⁵⁰ que incloïa dintre del denominat *complement específic* un component per mèrits docents, alhora que fixava un «complement de productivitat» basat en l'activitat investigadora. L'activitat investigadora, computada en períodes de sis anys en règim de dedicació a temps complet o període equivalent en cas de dedicació a temps parcial, seria avaluada per una comissió nacional integrada per representants del Ministeri d'Educació i Ciència, així com de les comunitats autònomes amb competències en matèria universitària. Aquesta comissió podria recaptar, després d'escoltar el Consell d'Universitats, l'assessorament oportú de membres rellevants de la comunitat científica nacional o internacional, l'especialitat dels quals es correspongués amb l'àrea d'investigació dels sol·licitants. L'activitat docent, computada en períodes de cinc anys en règim de dedicació a temps complet o període equivalent de dedicació parcial, seria avaluada per la universitat corresponent, la qual valoraria els mèrits concurrents en el professor per al desenvolupament de l'activitat docent encomanada al seu lloc de treball, d'acord amb els criteris generals d'avaluació establerts pel Consell d'Universitats. El Reial decret va establir un màxim de cinc avaluacions favorables, tant per a l'activitat investigadora com per a l'activitat docent; si bé aquest màxim va ser ampliat més tard a sis avaluacions.⁵¹

El 1990, el Consell d'Universitats va fixar els criteris generals per avaluar l'activitat docent.⁵² D'acord amb aquests criteris, serien objecte d'avaluació: a) la docència en primer, segon i tercer cicle, considerant especialment el nivell objectivable de compliment de les activitats docents, la congruència entre els objectius docents i l'avaluació efectuada d'aquests objectius, l'atenció i l'assistència als alumnes, i el compliment dels objectius didàctics; b) les activitats d'extensió universitària, els cursos de perfeccionament, els títols propis de les universitats, les tasques directament relacionades amb la docència en programes de postgrau o altres activitats docents institucionals de la universitat; c) la participació en activitats de servei a la comunitat universitària. Les universitats haurien d'establir criteris de ponderació per a aquestes activitats, que es farien públics, i en l'avaluació haurien de tenir en compte les condicions objectives en què es realitza la funció docent.

---

(50) Reial decret 1086/1989, de 28 d'agost, sobre retribucions del professorat universitari (BOE, 9.9.1989).

(51) Reial decret 74/2000, de 21 de gener, pel qual es modifica parcialment el Reial decret 1086/1989, de 28 d'agost, sobre retribucions del professorat universitari (BOE, 22.1.2000).

(52) Resolució de 20 de juny de 1990, del Consell d'Universitats, per la qual s'estableixen els criteris generals per a l'avaluació de l'activitat docent del professorat universitari prevista en l'article 2, 3, del Reial decret 1086/1989 de 28 d'agost sobre retribucions del professorat universitari (BOE, 30.6.1990).

Cada universitat hauria de determinar els procediments oportuns d'avaluació, que haurien de tenir coherència amb el procés avaluador general realitzat a tot el seu professorat, segons el determinat per l'LRU. En el procés d'avaluació podrien utilitzar-se: a) l'informe del mateix professor, elaborat una vegada conegut el resultat de l'enquesta dels alumnes; b) l'enquesta dels alumnes sobre l'activitat estrictament docent del professor, realitzada anònimament i seguint un model suficientment contrastat i fet públic; c) informes d'òrgans unipersonals o col·legiats de la universitat; d) informes externs a la universitat. En tot cas, les universitats han d'informar els professors de les deficiències observades per facilitar-ne la correcció, i proveir els mecanismes necessaris per al perfeccionament de la docència.

S'ha de remarcar que el Reial decret no va ser gaire ben rebut, ja que es va considerar que barrejava dos problemes que s'havien de resoldre per separat: la insuficiència de les retribucions del professorat i l'absència d'un mecanisme adequat per al control i l'avaluació del seu rendiment. Per altra banda, des d'un primer moment es va fer palès que les activitats investigadora i docent s'avaluarien des de dos punts de vista: exigent i selectiu per a la primera, i molt flexible i generós per a la segona. I així va ser; en contrast amb el que va succeir amb l'avaluació de l'activitat investigadora, a tots els professors universitaris se'ls va reconèixer automàticament la bondat de la seva docència, i van passar a cobrar el complement corresponent.⁵³ «La gratificació per docència s'aplica mecànicament: és una reduplicació dels triennis», va denunciar el manifest dels cent esmentat abans,⁵⁴ i el 1993 *fonts ministerials* afirmaven: «l'experiència demostra que l'avaluació de l'activitat docent es desenvolupa amb un evident automatisme positiu, de manera que tal vegada hi hagi el risc que una vegada més es desvirtuï l'esperit de la legislació [...]. No era la intenció de l'Administració que l'avaluació de l'activitat docent es convertís en un mer instrument formal per institucionalitzar un nou complement salarial per antiguitat».⁵⁵ Així el que havia d'haver estat un mecanisme d'incentivació de la docència es va convertir, en general, en un factor més de la seva deterioració progressiva. En aquest sentit, és significativa la valoració distinta que va fer dels processos d'avaluació de l'activitat investigadora i de l'activitat docent del professorat l'informe *Universitat 2000*, elaborat sota la coordinació de l'exrector de la Universitat de Barcelona, el professor Bricall, per encàrrec de la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE): «Pel que fa a l'avaluació docent del professorat, els resultats no semblen satisfactoris perquè s'ha desvirtuat el propòsit inicial. Se suggereix, per tant, conduir-lo a un nou sistema d'avaluació que reformi, transformi o substitueixi l'actual. Referent a

---

(53) RODRÍGUEZ, S.; IMBERNON, F. "La calidad en la Universidad: Docencia e Investigación". A: *La Pedagogía universitaria. Un repte a l'ensenyament superior*. Barcelona: Divisió de Ciències de l'Educació, Universitat de Barcelona, 1991, pp. 13-15.

(54) Op. cit. "Manifiesto sobre la Universidad".

(55) BARCIA, E. S. "Aprobado General". A: *El País, Educación*, 1993, núm. 510, pp. 1-5.

això s'hauria d'encarregar un informe que examínés el realitzat i en proposés la modificació, situant-la al nivell d'acceptació que ha aconseguit l'avaluació de l'activitat investigadora del professorat».⁵⁶ De totes maneres, sembla que s'hagi produït alguna excepció. Segons informació de la premsa,⁵⁷ a la Universitat Politècnica de Catalunya es va consolidar la norma no escrita que els docents malparats en l'apreciació dels estudiants no havien de sol·licitar el quinquenni, la concessió del qual ja no seria automàtica. D'aquesta manera, el professor *suspès* perdia solament l'any de mala fama i evitava el risc de tirar per terra els cinc del quinquenni.

Avaluació de l'activitat docent per les universitats

Abans de la publicació de l'LRU, molt poques universitats, entre les quals hi havia la Universitat Autònoma de Madrid, havien procedit a avaluar l'activitat docent del professorat.⁵⁸ Un cop promulgada l'LRU, en compliment del seu article 45 abans esmentat, els estatuts de totes les universitats van establir l'obligatorietat de portar a terme avaluacions periòdiques del professorat.⁵⁹ Així, assenyalem a tall d'exemple, que els *Estatuts de la Universitat de Barcelona*⁶⁰ van establir (art. 190-193) que l'activitat acadèmica del professorat es revisés cada cinc anys i, excepcionalment, quan fes dos anys de la incorporació del professor. També podria procedir-se a aquest control quan el sol·licités el professor mateix, quan l'acordés la Comissió de Control i Avaluació de la Universitat a proposta d'un consell d'estudis, d'un departament o del Síndic de Greuges, o quan el demanés un 75 % de l'alumnat del professor. L'avaluació comprendria les funcions docents (nivell científic i preparació de les classes, responsabilitat i aptituds pedagògiques, atenció a l'alumnat), les d'investigació (projectes d'investigació i qualitat de les publicacions), les activitats d'extensió universitària i la participació en les tasques de gestió universitàries. L'avaluació es realitzaria sobre la base de l'informe elaborat pel professor mateix amb coneixement del Consell de Departament; l'informe anual del departament, que hauria de reflectir la participació dels professors en les funcions docents i d'investigació, i l'informe anual del Consell d'Estudis relatiu al compliment horari i de l'assistència a les classes, al desenvolupament del curs i a les enquestes realitzades als estudiants, entre altres aspectes. Per altra banda, els *Estatuts de la Universitat Autònoma de Barcelona*⁶¹ van establir (art. 155)

---

(56) BRICALL, J. M. *Universidad dos mil*. Madrid: CRUE, 2000.

(57) *El País*, 18.2.1997, p. 33.

(58) APARICIO J. J. "Los estudiantes universitarios "suspenden" a sus profesores". A: *El País, Educación*, 1983, núm. 45, pp. 1-4.

(59) GARCÍA M. "Profesores, a examen". A: *El País, Educación*, 1986, núm. 186, pp. 1-3.

(60) *Estudi comparatiu dels estatuts de les universitats de Barcelona, Autònoma de Barcelona, Politècnica de Catalunya i de les Illes Balears*. Eina: 1986, p. 6.

(61) Op. cit. *Estudi comparatiu dels estatuts de les universitats de Barcelona, Autònoma de Barcelona, Politècnica de Catalunya i de les Illes Balears*.

que el professorat s'avaluaria periòdicament pel que fa a la docència, la investigació i la dedicació universitària, i es farien públics els resultats. Els procediments estarien determinats per la Junta de Govern i per aquest motiu es constituïria una comissió d'avaluació i control del professorat. A proposta del centre, del Departament, del Consell d'Estudiants o d'altres instàncies que establiria el reglament, podria procedir-se a una avaluació extraordinària.

Com ha assenyalat Jorner,⁶² quan en la segona meitat de la dècada dels vuitanta van començar a institucionalitzar-se en les universitats espanyoles els procediments d'avaluació de l'activitat docent, «els estudis sobre aquest tipus d'avaluacions en el nostre context sociocultural eren tremendament escassos, per no dir inexistent; per aquest fet la tasca avaluativa, si es volia fer amb cert rigor, s'havia d'acompanyar d'estudis d'investigació avaluativa». Per això van començar a realitzar-se estudis a un ritme creixent, publicats en revistes especialitzades i difosos en els congressos que, per aquest motiu, van començar a organitzar-se: d'àmbit estatal (I Jornades Nacionals sobre Avaluació i Millora de la Docència Universitària, València 1987; Jornades Nacionals de Didàctica Universitària, Còrdova 1989, Alacant 1990, Las Palmas de Gran Canària 1991) i d'àmbit internacional (Congrés Internacional sobre la Pedagogia Universitària, Barcelona 1990; I Congrés Internacional sobre la Qualitat de l'Ensenyament Universitari, Cadis 1991; Congrés Internacional sobre la Formació del Professorat. Avaluació i Qualitat, València 1991).⁶³ Volem citar, sense ànim de ser exhaustius, treballs de caràcter general publicats durant aquests anys, en els quals es revisen els objectius de l'avaluació del professorat universitari, s'analitzen els diversos paradigmes en el marc dels quals aquesta avaluació pot efectuar-se i s'assenyalen les característiques i limitacions dels diversos sistemes i instruments d'avaluació,⁶⁴

(62) JORNER, J. M. "Prólogo". A: GONZÁLEZ SUCH J. (ed.). *Evaluación de la docencia universitaria*. València: l'autor, 1998.

(63) LAZARO L. M. "Introducción". A: LAZARO L. M., editor. *Formación pedagógica del profesorado universitario y calidad de educación*. València: Universitat de València, 1993, pp. 11-28.

(64) BENEDITO, A. "La docencia en la universidad. Cualidades, formación y evaluación del profesor universitario". A: *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 1983, núm. 24, pp. 143-161; VILLAR, L. M. "Evaluación de la enseñanza universitaria por los estudiantes". A: *Enseñanza*, 1983, núm. 1, pp. 263-298; TEJEDOR, F. J. "Problemática de la enseñanza universitaria". A: *Revista Investigación Educativa*, 1985, núm. 3, pp. 322-337; VILLA, A. "La evaluación del profesor: perspectivas y resultados". A: *Revista de Educación*, 1985, núm. 277, pp. 55-93; DE LA ORDEN, A. "Formación, selección y evaluación del profesorado universitario". A: *Bordón*, 1987, núm. 39, pp. 5-29; TEJEDOR, F. J.; JATO, E.; MÁRQUEZ, C. "Evaluación del profesorado universitario por los alumnos en la universidad de Santiago". A: *Studia Pedagogica*, 1988, núm. 20, pp. 73-134; BENEDITO, V.; CABRERA, F.; HERNÁNDEZ, F.; MERCADE, F.; RODRIGUEZ, S. "La evaluación del profesorado universitario". A: *Revista de Educación*, 1989, núm. 290, pp. 279-291; ESCUDERO, T. "Aproximación pragmática a la evaluación de la universidad". A: *Revista Investigación Educativa*, 1989, núm. 7, pp. 93-112; MATEO, J. "La evaluación del profesorado universitario. Algunas reflexiones en torno al estado de la cuestión". A: *Consideraciones metodológicas sobre la evaluación y mejora de la docencia universitaria. Informe de Investigación Educativa*, núm. 1. València: Universitat de València, 1989, pp. 13-30; VILLAR, L. M. "Evaluación de la conducta docente y del clima psicosocial de clase". A: *Consideraciones metodológicas sobre la evaluación y mejora de la docencia universitaria. Informe de Investigación Educativa*, núm. 1, València: Universitat de València, 1989, pp. 31-50; DE LA ORDEN, A. "Evaluación selección y promoción del profesorado universitario".

i s'esmenten algunes excel·lents monografies d'autors espanyols dedicades a aquest tema.⁶⁵

En aquests treballs, des d'un primer moment, es va assenyalar la necessitat d'utilitzar diversos instruments d'avaluació de la qualitat docent. Així, Benedito ja el 1983⁶⁶ es mostrava partidari de prendre en consideració, almenys, tres tipus de criteris: a) criteris objectius de compliment de les obligacions docents (programa, assistència i puntualitat, labor tutorial, avaluació dels alumnes, etc.); b) publicacions de caràcter docent (articles de divulgació, informes, guies didàctiques, material per a la classe, llibres de consulta i de text, etc.); c) criteris en part objectius, en part de difícil objectivació com l'autoavaluació del professor recollida

A: *Revista Complutense de Educación*, 1990, núm. 1, pp. 11-29; ETXEGARAY, F.; SANZ, I. "Evaluación de la docencia". A: *Revista de Enseñanza Universitaria*, 1990, núm. 1, pp. 87-106; SANTOS, M. A. "Criterios de referencia sobre la calidad del proceso de enseñanza/aprendizaje en la universidad". A: *Primeras Jornadas de Didáctica Universitaria*. Madrid: Consejo de Universidades, 1990 pp. 49-70; TEJEDOR, F. J.; MONTERO, M. L. "Indicadores de la calidad docente para la evaluación del profesorado universitario". A: *Revista Española de Pedagogía*, 1990, núm. 186, pp. 259-279; LAFFITTE, R. M. "Evaluación y desarrollo preferencial dentro del marco universitario". A: *La Pedagogía universitària. Un rept a l'ensenyament superior*. Barcelona: Divisió de Ciències de l'Educació, Universitat de Barcelona, 1991, pp. 251-256; RAMOS, R. "La evaluación del profesorado y la modificación de las conductas profesionales". A: *La Pedagogía universitària. Un rept a l'ensenyament superior*. Barcelona: Divisió de Ciències de l'Educació, Universitat de Barcelona, 1991, pp. 341-345; SEBASTIÁN, S. "Evaluación e innovación universitaria. ¿Por qué y para qué?". A: *La Pedagogía universitària. Un rept a l'ensenyament superior*. Barcelona: Divisió de Ciències de l'Educació, Universitat de Barcelona, 1991, pp. 17-26; SOBRADO, L. M. "Evaluación de la docencia universitaria". A: *Revista Ciencias de la Educación*, 1991, núm. 146, pp. 153-169; BENEDITO, A. (coord.) *La formación del profesorado universitario*. Madrid: Ministerio d'Educació i Ciència, 1992; ESCUDERO, T. "Modelos de evaluación de la docencia universitaria". A: *Revista Enseñanza Universitaria*, 1992, núm. 4, pp. 63-73; RODRÍGUEZ, S. "Avaluació de la docència". A: *Debats sobre la Universitat*. Vol 1. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament, 1992, pp. 27-31; ESCUDERO, T. "Enfoques modélicos en la evaluación de la enseñanza universitaria". A: *III Jornadas Nacionales de Didáctica Universitaria, Evaluación y desarrollo profesional*. Las Palmas de Gran Canaria: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, 1993, pp. 5-59; RODRÍGUEZ, S. "Experiencias españolas de evaluación de la enseñanza universitaria y nuevas propuestas. Otro punto de vista". A: *III Jornadas Nacionales de Didáctica Universitaria, Evaluación y Desarrollo Profesional*. Las Palmas de Gran Canaria: Servicio de Publicaciones de la Universidad de las Palmas de Gran Canaria, 1993, pp. 111-132; TEJEDOR, F. J. "Experiencia española de evaluación de la enseñanza universitaria y nuevas perspectivas". A: *III Jornadas Nacionales de Didáctica Universitaria, Evaluación y Desarrollo Profesional*. Las Palmas de Gran Canaria: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, 1993, pp. 87-109; DE MIGUEL, M. "La evaluación del profesorado universitario. Críticas y propuestas para mejorar la función docente". A: *Revista Educación*, 1998, núm. 315, pp. 67-83; DÍAZ, M. *Congreso Nacional sobre la Formación del Profesorado. Evaluación y Calidad*. Las Palmas de Gran Canaria: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, 1998, pp. 237-252; JIMÉNEZ, B. "Evaluación de la docencia". A: Jiménez B. (ed.) *Evaluación de programas, centros y profesores*. Madrid: Síntesis, 2001, pp. 173-206; ESCUDERO T. "Evaluación y motivación del profesorado universitario". A: *1º Congreso Internacional Docencia Universitaria e Innovación*. Barcelona, juny de 2000; GARCÍA, J. M.; CONGOSTO, E. (2000). "Evaluación y calidad del profesorado". A: González T. (coord.) *Evaluación y gestión de la calidad educativa. Un informe metodológico*. Málaga: Ediciones Aljibe, 2000, pp. 127-155; MATEO, J. "La evaluación del profesorado y la gestión de la calidad de la educación. Hacia un modelo comprensivo de la evaluación sistemática de la docencia". A: *Revista Investigación Educativa*, 2000, núm. 18, pp. 7-34.

(65) DE MIGUEL, M. *Criterios para la evaluación del profesorado universitario*. Oviedo: KRK Ediciones, 1989; VILLA SÁNCHEZ, A. *La Evaluación del profesor una visión de los principales problemas y enfoques en diversos contextos*. Equip de treball: Villa, A. i Morales, P. Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco, 1983; RUMBO ARCAS, B. *La calidad de la enseñanza universitaria y el desarrollo profesional de su profesorado*. Granada: Grupo Editorial Universitario, 1998; GONZÁLEZ SUCH, J. *Evaluación de la docencia universitaria*. València: l'autor, 1998; MATEO, J. "La evaluación del profesorado". A: *La evaluación educativa, su práctica y otras medidas*. Barcelona: ICE UB-Ed., Horsori, 2000.

(66) BENEDITO, A. Op. cit.

en un informe o memòria periòdica, l'avaluació realitzada per una comissió tècnica i l'avaluació dels alumnes a través de qüestionaris i/o escales; d) els exàmens escrits i els treballs realitzats pels alumnes. No obstant això, l'estratègia habitualment utilitzada per les universitats espanyoles s'ha basat majoritàriament en la font dels alumnes i les enquestes d'opinió. A part dels informes de caràcter intern, han publicat descripcions de les enquestes realitzades i anàlisis dels resultats obtinguts en revistes i publicacions especialitzades: la Universitat d'Alacant,⁶⁷ la Universitat Autònoma de Madrid,⁶⁸ les universitats de Barcelona,⁶⁹ de Cantàbria,⁷⁰ Complutense,⁷¹ de Las Palmas de Gran Canària,⁷² d'Oviedo,⁷³ del País Basc,⁷⁴ de Santiago⁷⁵ i de València.⁷⁶

-
- (67) VERA M. I.; SANTIAGO J. M. "La evaluación, por los alumnos, de la enseñanza recibida en la Universidad de Alicante". A: *Primeras Jornadas Nacionales de Didáctica Universitaria*. Madrid: Consejo de Universidades, 1990, pp. 115-123.
- (68) HERNÁNDEZ, I. "La evaluación de la docencia en la Universidad Autónoma de Madrid". A: *Primeras Jornadas Nacionales de Didáctica Universitaria*. Madrid: Consejo de Universidades, 1990, pp. 111-114; DE LA CRUZ, M. A.; GUAD, H. M. i HERNÁNDEZ, E. "Evaluación y formación del profesorado de la Universidad Autónoma de Madrid". A: *La Pedagogía universitaria. Un repte a l'ensenyament superior*. Barcelona: Divisió de Ciències de la Salut, Universitat de Barcelona, 1991, pp. 109-114.
- (69) RODRÍGUEZ, S. "L'avaluació universitària: l'experiència de la Universitat de Barcelona". A: *Temps d'Educació*, 1992, núm. 8, pp. 137-166.
- (70) SALVADOR, L.; SANZ, J. J. "Evaluación de la docencia mediante cuestionario de alumnos: Universidad de Cantàbria (Curso 86-87)". A: *Studia Paedagogica*, 1988, núm. 20, pp. 41-71; SALVADOR, L. "Evaluación de la docencia: tratamiento informático de la opinión de los alumnos". A: *Segundas Jornadas Nacionales de Didáctica Universitaria*. Madrid: Consejo de Universidades, 1991, pp. 37-46.
- (71) FERNÁNDEZ, J. "La evaluación de la enseñanza universitaria: la experiencia de la Complutense". A: *Studia Paedagogica*, 1988, núm. 20, pp. 135-146; FERNÁNDEZ, J. "Evaluación de la calidad docente de la Universidad Complutense (1989-90)". A: *Gaceta de la Complutense*, 1991, núm. 74, pp. 12-15.
- (72) MARRERO, G. "Evaluación y calidad docente en la Universidad de las Palmas de Gran Canaria". A: *Congreso Nacional sobre la Formación de Profesorado. Evaluación y Calidad*. Las Palmas de Gran Canaria: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, 1998, pp. 145-148.
- (73) MUÑOZ, J.; GARCÍA, A.; VIRGOS, J. M. "Escala de la Universidad de Oviedo para la evaluación del profesorado". A: *Psicothema*, 1991, núm. 3, pp. 269-281.
- (74) APODAKA, P.; ARBIZO, F.; GRAO, J.; HORNILLA, T.; OLADE, C. "Experiencias evaluativas en la Universidad del País Vasco: conclusiones en torno a la puesta en marcha del proceso". A: *Revista Española de Pedagogía*, 1990, núm. 186, pp. 327-337.
- (75) TEJEDOR, F. J.; JATO, E.; MÁRQUEZ, C. Op. Cit. TEJEDOR, F. J.; JATO, I.; MINGUEZ, C. "Evaluación del profesorado universitario por los alumnos de la Universidad de Santiago". A: *Consideraciones metodológicas sobre la evaluación y mejora de la docencia universitaria. Informe de Investigación Educativa, nº 1*. València: Universitat de València, 1989, pp. 133-210; TEJEDOR, F. J. "La evaluación del profesorado en la Universidad de Santiago". A: *Revista Española de Pedagogía*, 1990, núm. 186, pp. 337-362.
- (76) JORNET, J. M.; VILLANUEVA, P.; SUÁREZ, J. M.; ALFARO, I. "Proyecto de implantación de un sistema de evaluación del profesorado en la Universidad de Valencia". A: *Consideraciones metodológicas sobre la evaluación y mejora de la docencia universitaria. Informe de Investigación Educativa nº 1*. València: Universitat de València, 1989, pp. 236-276; JORNET, J. M.; SUÁREZ, J. M.; GONZÁLEZ SUCH, J. "Estudio de validación de un cuestionario de valoración de la docencia universitaria por los estudiantes de un conjunto homogéneo de centros de la Universidad de Valencia". A: *Revista Investigación Educativa*, 1989, núm. 7, pp. 57-92; GONZÁLEZ SUCH, J.; JORNET, J. M.; SUÁREZ, J. M.; PÉREZ, A. "Cuestionario de evaluación de la docencia a partir de opiniones de estudiantes en dos aplicaciones anuales sucesivas en centros del área de Ciencias Humanas de la Universidad de Valencia". A: *Revista Investigación Educativa*, 1990, núm. 8, pp. 681-688; GONZÁLEZ SUCH, J.; JORNET, J. M.; SUÁREZ, J. M.; BELLOCH, C. "Análisis de la estabilidad de niveles y dimensiones observadas en el cuestionario de evaluación de la docencia a partir de opiniones de estudiantes dos aplicaciones anuales sucesivas en centros del área de Ciencias de la Salud de la Universitat de Valencia". A: *Revista Investigación Educativa*, 1990, núm. 8, pp. 689-696.

Volem destacar les anàlisis de les enquestes publicades per Tejedor i col·laboradors,⁷⁷ i per González Such i col·laboradors,⁷⁸ així com l'informe que sobre la qualitat i pertinència de les enquestes realitzades als alumnes de la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona va elaborar García Sivilla.⁷⁹ En aquest informe s'analitzen diverses incorreccions que possiblement es cometien amb freqüència, i es discuteixen les circumstàncies que, segons dades empíriques de l'autor, actuen distorsionant els resultats de les enquestes: sexe del professor, titulació acadèmica i posició jeràrquica dintre de l'equip docent, *importància* (prestigi social en un context definit) de l'assignatura impartida, tipus d'activitat docent desenvolupada (classes teòriques, ensenyaments pràctics). Un altre factor distorsionador important, freqüent en el cas de les facultats de medicina, que en la docència d'una assignatura participin diversos professors amb funcions i responsabilitats distintes és, segons García Sivilla, la confusió per part de l'estudiant de l'activitat estrictament acadèmica del professor amb el *rol* que aquest desenvolupa.

Pel que fa al professorat, l'opinió que han merescut les enquestes realitzades als alumnes ha estat contradictòria. Enfront dels que creuen que la intervenció dels alumnes en l'avaluació del seu treball «no solament no ha d'alarmar ningú, sinó que és absolutament necessària», els que adverteixen contra el perill que es produeixi una «onada de demagògia»,⁸⁰ que consideren aquestes enquestes com «sondejos aduladors»⁸¹ o com «una porqueria pura».⁸² I, pel que fa a l'opinió dels alumnes, s'ha de destacar, d'una banda, que molts es mostren «profundament escèptics davant de la possibilitat que la seva opinió sobre la qualitat dels seus professors arribi a ser determinant en algun sentit»⁸³ i, d'altra banda, que consideren que els resultats de les enquestes no haurien de ser confidencials sinó públics.⁸⁴

A més de les enquestes als alumnes, certes universitats han utilitzat com a elements addicionals per a l'avaluació de l'activitat docent del professorat l'autoinforme elaborat pel mateix professor i l'informe emès per un grup d'alumnes. Així, el 1991, la Universitat de Barcelona va engegar el Pla d'avaluació i innovació universitària⁸⁵ que incloïa l'avaluació de la docència en diversos àmbits (de professor individual, de departament i de

---

(77) Op. cit. TEJEDOR, F. J.; JATO, E.; MÁRQUEZ, C.; Op. cit. TEJEDOR, F. J.; JATO, I. MINGUEZ, C.; Op. cit. TEJEDOR, F. J.

(78) Op. cit. JORNET, J. M.; SUÁREZ, J. M.; GONZÁLEZ SUCH, J.; Op. cit. GONZÁLEZ SUCH, J.; JORNET, J. M.; SUÁREZ, J. M.; PÉREZ, A.; Op. cit. GONZÁLEZ SUCH, J.; JORNET, J. M.; SUÁREZ, J. M.; BELLOCH, C.

(79) GARCÍA SIVILLA. *Avaluació de l'Avaluació de la docència 1992-93*. Document intern, Universitat Autònoma de Barcelona.

(80) BARCÍA, E. S. "Control de calidad". A: *El País, Educación*, 1987, núm. 259, pp. 1-3.

(81) RAMÍREZ, S. A. "Las encuestas sobre el profesorado". A: *El País, Educación*, 1994, núm. 519, p. 2.

(82) GUISÁN, E. "La calidad de la docencia universitaria". A: *El País, Educación*, 1994, núm. 527, p. 2.

(83) PÉREZ DE PABLOS, S. "Los alumnos dan la nota". A: *El País, Educación*, 1993, núm. 510, pp. 4-5.

(84) *Gaceta Universitaria*, 1996, núm. 175, p. 3.

(85) Op. cit. RODRÍGUEZ, S.; *Pla d'Avaluació i Innovació Universitària. Un informe institucional*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1990.

titulació) i que basava l'avaluació del professor en l'enquesta als alumnes i l'autoinforme del professor, com a fonts obligatòries, i en l'autoinforme d'alumnes, com a font optativa. L'autoinforme del professor havia de tractar: les responsabilitats docents assumides durant el curs; els resultats acadèmics dels alumnes; les incidències sorgides en desenvolupar el pla docent; els condicionants de la metodologia docent utilitzada, degudament avaluada; la valoració de la labor docent realitzada; els nivells de coordinació docent en l'àmbit departamental; els elements d'innovació docent introduïts; un judici sobre les opinions dels estudiants; els serveis de gestió i extensió universitària prestats. L'autoinforme dels alumnes es va posar a prova, a títol experimental, a la Facultat de Medicina d'aquesta Universitat el 1987.⁸⁶

En aquest punt, ens sembla oportú ressenyar els resultats d'una investigació realitzada per l'ICE de la Universitat de Barcelona per conèixer l'opinió dels professors sobre l'avaluació del professorat.⁸⁷ Mitjançant entrevistes realitzades a un total de 178 professors (numeraris, interins i contractats) representants de les diferents facultats i escoles universitàries, seleccionats entre una població deu vegades superior, es va arribar a la conclusió que la majoria dels mateixos professors (79%) consideraven que la funció docent era la més important per a l'avaluació del professor; seguia en prioritat la funció investigadora (45%) i la gestió universitària rebia una consideració molt escassa. Pel que fa als objectius de l'avaluació, prop del 92% dels professors van considerar més bàsic la «detecció dels aspectes que s'han de millorar»; mentre que només un 67% va indicar com a objectiu la promoció. Quant als principals procediments per obtenir informació sobre la competència del professorat, les valoracions van ser: «informes estructurats dels departaments» (81%), «enquestes regulars als alumnes» (79%), «entrevista de la comissió avaluadora amb representants d'alumnes» (61%), «autoinforme del professor» (39%). Creiem també interessant indicar que una enquesta realitzada per l'ICE de la Universitat del País Basc entre professors i alumnes universitaris sobre els objectius de l'avaluació del professorat⁸⁸ va demostrar l'existència de diversos perfils d'opinió referent a això en els dos col·lectius. Però la detecció dels aspectes que cal millorar en l'actuació del professorat va ser l'objectiu que va rebre més suport en tots els col·lectius. Amb un petit grup de resistència entre els professors (30%), el reconeixement de la labor realitzada pel professor era també un ús esperat per tots els col·lectius enquestats. En canvi, el fet que l'avaluació pogués servir per a la promoció professional del professorat no va tenir, ni tan sols en els perfils

(86) VALLÉS, A. *Valoración del autoinforme de los alumnos sobre aspectos básicos de la docencia*. Publicación y Comunicaciones IX. Congreso SEDEM: Alacant, 1987, p. 172.

(87) RODRÍGUEZ, S. "La evaluación del profesorado universitario. Análisis de la opinión del profesorado de la Universidad de Barcelona". A: *Consideraciones metodológicas sobre la evaluación y mejora de la docencia universitaria. Informe de Investigación Educativa nº 1*. València: Universitat de València, 1989, pp. 211-235.

(88) APODACA, P.; ARBIAU, F.; OLALDE, C. "El factor humano en la evaluación del profesorado universitario: finalidad de la evaluación docente y calidad de la enseñanza". A: LÁZARO L. M., (ed.) *Formación pedagógica del profesorado universitario y calidad de educación*. València: Universitat de València, 1993, pp. 235-241.

més positius, una acceptació entusiasta, i es van observar reticències en algun dels perfils.

En l'article anterior d'aquesta sèrie⁸⁹ comentem els estudis duts a terme en altres països a fi de correlacionar els resultats de l'opinió dels alumnes sobre la qualitat docent dels seus professors amb la seva activitat investigadora. En aquest sentit, mereix un esment especial l'anàlisi factorial que el 1989 va fer la Facultat de Medicina de la Universitat d'Alacant⁹⁰ sobre les dades de diferents variables definitòries de la qualitat docent dels professors obtingudes a partir d'enquestes als alumnes i altres variables definitòries de la seva capacitat investigadora. L'enquesta als alumnes es va fer mitjançant un qüestionari amb sis preguntes relatives a la capacitat d'ensenyar, de motivar, coneixement de la matèria, formació pedagògica, relació humana amb l'alumne i opinió general, utilitzant una puntuació de 0 a 10. Les dades relatives a la capacitat investigadora es van obtenir consultant el Science Citation Index i objectivant la productivitat científica pel nombre total de publicacions i de la freqüència amb què es van citar en altres publicacions, durant un període determinat de temps. Els professors que van ser objecte d'anàlisi van ser disset, i el nombre d'alumnes consultats va ser de tres-cents repartits entre els cinc primers cursos de la carrera. Coincidint amb estudis realitzats en altres països,⁹¹ els resultats obtinguts van posar de manifest que capacitat docent i qualitat investigadora es presenten com dos factors totalment independents, i que la qualitat docent d'un professor està més en relació amb les seves aptituds i actituds (formació pedagògica, capacitat de motivar, d'ensenyar i de relacionar-se amb els alumnes) que amb els coneixements que posseeix de la matèria.

Per acabar aquest apartat, s'ha d'assenyalar que els sistemes d'avaluació de l'activitat docent del professorat desenvolupats per les universitats espanyoles a partir de la publicació de l'LRU van ser objecte de crítiques importants des del primer moment. Ja el 1988 Tejedor et al.⁹² van denunciar que els mecanismes d'avaluació del professorat es van engegar sense haver contestat adequadament qüestions prèvies essencials per elegir els procediments més apropiats: com s'ha de realitzar aquesta avaluació?, basant-se en quins criteris?, en funció de quin model universitari? I no sense raó, Ramos⁹³ va denunciar: «La universitat s'ha endinsat en un

---

(89) CARRERAS, J. "Avaluació de la qualitat docent i promoció del professorat universitari. De la Llei d'ordenació de la universitat espanyola (1943) a la Llei de reforma universitària (1983)." A: *Temps d'educació* núm. 28, 2n semestre 2003/1r semestre 2004, pp. 261-293.

(90) DE JUAN, J.; FERNÁNDEZ-JOVER, I.; CUENCA, N.; PÉREZ-CAÑAVERAS, R. M.; GARCIA-IRIES, M. "Calidad del profesorado de Medicina y criterios de selección". A: *Reunión del X Congreso Nacional de SEDEM*. Alcalá de Henares, 1984, p. 141; DE JUAN, J.; FERNÁNDEZ-JOVER, I.; CUENCA, N.; PÉREZ-CAÑAVERAS, R. M. "Criterios para la evaluación del profesorado universitario". A: *Segundas Jornadas de Didáctica Universitaria*. Madrid: Consejo de Universidades, 1991, pp. 9-20.

(91) Op. cit. CARRERAS, J.

(92) Op. cit. TEJEDOR, F. J.; JATO, E.; MÁRQUEZ, C.

(93) Op. cit. RAMOS, R. p. 342.

procés avaluador del seu professorat, només del seu professorat; sense haver abans discutit qui ha d'avaluar, com s'ha d'avaluar i per a què s'ha d'avaluar. Això fa pensar que l'actual procés d'avaluació tal com l'ha emprès la universitat espanyola és un instrument per a unes finalitats distintes de les que hauria de pretendre: optimitzar les diverses funcions de la universitat [...]. Considero una incongruència avaluar el professorat sense prèviament arribar a un consens sobre quina és avui la missió de la universitat i amb quin paradigma s'ha d'avaluar el professorat". Per la seva banda Rodríguez manifesta: «els estatuts de les universitats van desenvolupar diversos models d'avaluació del professorat: comissions i comissions que sense un debat previ sobre avaluació i amb absència d'una cultura institucional sobre qualitat i avaluació, i una escassa o nul·la preparació tècnica, han d'elaborar informes i informes de repercussió escassa».⁹⁴ En una anàlisi dels sistemes d'avaluació de l'activitat docent dels professors per les universitats, aquest autor conclou assenyalant les característiques generals següents: «absència d'un model global d'avaluació del professor [..] llevat que s'entengui per això tenir la seva enquesta i el seu paquet d'anàlisi estadística; atenció prioritària a la font d'opinió dels alumnes, via qüestionari, i en la dimensió de docència en l'aula; escassa o nul·la vinculació de l'avaluació anterior amb accions institucionals de caràcter formatiu; nul·la repercussió de les avaluacions individuals realitzades [...] tant per a la promoció (concursos) com en el cas dels incentius de productivitat (quinquennis); excessiva preocupació per la indagació i perfeccionament tècnic de l'enquesta d'opinió dels alumnes».⁹⁵

Però la crítica més severa que han tingut els instruments d'avaluació de l'activitat docent del professorat ha estat la seva falta de contextualització.⁹⁶ «Entre els diversos arguments que es poden utilitzar com a factors explicatius del que succeeix actualment amb la docència universitària, en volem destacar un que ens sembla fonamental: la manca de contextualització», ha escrit De Miguel.⁹⁷ I continua aquest autor: «el plantejament que habitualment es fa de la funció docent com “una qüestió individual de cada professor que se centra fonamentalment en la seva actuació en les classes” implica un reduccionisme de la seva feina que és insostenible, atès que la qualitat de l'ensenyament exigeix un projecte col·lectiu i una gestió coordinada i eficaç de tots els processos que comporta la seva planificació i execució [...]. L'avaluació de la funció docent del professorat s'ha de plantejar dintre del marc del pla d'avaluació que s'estableixi per a tota l'organització». Per altra banda, «des d'una visió comprensiva, l'avaluació del professorat universitari ha d'abastar les tres funcions que justifiquen les institucions universitàries: la docència, la investigació i la prestació de serveis a la comunitat [...].

---

(94) Op. cit. RODRÍGUEZ, S. p. 114.

(95) Op. cit. RODRÍGUEZ, S. pp. 115-116.

(96) Op. cit. RODRÍGUEZ, S.; Op. cit. DE MIGUEL, M.; Op. cit. DIAZ, M.

(97) Op. cit. DE MIGUEL, M. p. 237.

Finalment, la majoria dels processos avaluatius circumscriuen el treball del professor a les activitats que desenvolupa a l'aula [...]; l'avaluació no pot ignorar altres dimensions i facetes de l'activitat docent [...]. Així doncs, [...] abans de conduir a l'elaboració d'un pla d'avaluació del professorat universitari, és necessari contextualitzar el problema per tal d'evitar els reduccionismes que hem assenyalat. L'avaluació de la qualitat docent d'un professor s'ha de plantejar dintre del marc que les institucions estableixin per avaluar la qualitat dels ensenyaments, s'ha de planificar assumint una perspectiva de responsabilitat col·lectiva, mentre que en la gestió dels processos, hi intervenen centres i departaments i, finalment, ha d'abastar tant les activitats docents que desenvolupa un professor a l'aula com aquelles altres que estan vinculades a la docència i que realitza al centre o en altres institucions [...]. És especialment important plantejar l'avaluació de la funció docent d'un professor tenint en compte la seva connexió amb l'activitat investigadora i amb la seva participació en la gestió ordinària que comporta tota organització acadèmica».⁹⁸

L'establiment el 1995 del Pla nacional d'avaluació i qualitat de les universitats⁹⁹ i la creació subsegüent d'agències per a la qualitat de les universitats en diverses comunitats autònomes amb competència sobre aquestes¹⁰⁰ pot afavorir la redefinició dels sistemes d'avaluació de l'activitat docent del professorat en el sentit assenyalat. Això apunta, per exemple, el document «Marc general de l'avaluació del professorat» publicat per l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari a Catalunya l'any 2001,¹⁰¹ així com la proposta d'avaluació de la qualitat docent del professorat universitari elaborada per un grup de professors de la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona.¹⁰²

Projectes de reforma de l'LRU (1991-1999)

Set anys després de l'aprovació de l'LRU hi havia un consens bastant generalitzat sobre la necessitat de modificar el sistema de selecció del professorat, sobretot com a conseqüència de l'alt grau d'endogàmia que s'havia desenvolupat, i de l'adulteració que havia sofert la figura del professor associat. Per això, el ministre d'Educació Javier Solana va suggerir

---

(98) Op. cit. DIAZ, M. pp. 237-239.

(99) Reial decret 1947/1995, d'1 de desembre, pel qual s'estableix el Pla Nacional d'Avaluació de la Qualitat de les Universitats (BOE de 9.12.1995). També, Reial decret 408/2001, de 20 d'abril, pel qual s'estableix el segon Pla de Qualitat de les Universitats (BOE de 21.4.2001).

(100) Decret 355/1996, de 29 d'octubre, de constitució del Consorci Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari a Catalunya (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya).

(101) Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari a Catalunya. Marc general de l'avaluació del professorat. Barcelona, 2001.

(102) FORNS, M.; AMADOR, J. A.; AZNAR, J. A.; HONRUBIA, M. L.; ABAS, J. *Proposta d'avaluació de la qualitat docent. Document de treball*. Facultat de Psicologia, Universitat de Barcelona, 2000. *Validació d'un model d'avaluació de la qualitat docent del professorat universitari. Perspectiva de l'estudiant*, 2001.

en el primer ple del Consell d'Universitats del curs 1991-92 la conveniència de debatre abans de finalitzar l'any els retocs que necessitava el títol V de l'LRU relatiu al professorat,¹⁰³ i per aquest motiu va presentar les seves propostes en una reunió del Consell celebrada a mitjan desembre. La reforma proposada pel ministre consistia, essencialment, en l'establiment d'un sistema d'habilitació per a l'accés al cos de professors titulars d'universitat, encara que serien les universitats les que seleccionarien i adscriurien els professors habilitats a les places concretes.¹⁰⁴ Des del primer moment, alguns responsables universitaris, com els rectors de les quatre universitats públiques catalanes, es van mostrar en desacord amb la proposta ministerial, perquè interpretaven que conduiria a una disminució de l'autonomia de les universitats;¹⁰⁵ mentre que algunes autoritats acadèmiques de Madrid no veien malament la fórmula de l'habilitació.¹⁰⁶ Per altra banda, el grup parlamentari popular havia elaborat una proposta de modificació de la normativa relativa al professorat que no diferia substancialment de les fórmules proposades pel govern socialista.¹⁰⁷ Però el Ministeri va abandonar la iniciativa proposada, i el mes d'abril de 1992 va presentar al Consell d'Universitats una nova proposta segons la qual únicament es modificava el nombre de membres de les comissions d'accés als cossos docents universitaris proposats per les universitats. Aquestes en proposarien només el president, i els quatre vocals, que inclourien investigadors del CSIC, serien elegits per sorteig. El projecte ministerial va ser aprovat pel ple del Consell d'Universitats, si bé hi van manifestar la seva disconformitat els rectors de les universitats públiques catalanes i representants de la Generalitat de Catalunya.¹⁰⁸

El mes de juny Solana va ser nomenat ministre d'Afers Exteriors i el fins llavors secretari d'Estat d'Educació i Ciència, Alfredo Pérez Rubalcaba, va passar a ocupar la cartera ministerial d'Educació. Però això no va impedir que el mes d'agost el Consell de Ministres aprovés finalment el Projecte de Llei sobre actualització de la LRU que va ser remès a les Corts el mes de setembre.¹⁰⁹ El text, a part de reduir a un el nombre determinat de membres de les comissions per a l'accés als cossos docents designats per les universitats, incloïa la nova figura del professor col·laborador, que podia ser contractat per les universitats per impartir docència en unes àrees de coneixement determinades (art. 1) i retornava al seu sentit original la figura del professor associat. Els diversos grups parlamentaris hi van presentar gairebé 200 esmenes, entre les quals n'hi havia dues a la totalitat: una

(103) RODRÍGUEZ, A. "Debate en el "campus"". A: *El País, Educación*, 1990, núm. 381, pp. 1-3.

(104) "Los rectores y la reforma". A: *El País, Educación*, 1991, núm. 435, p. 1.

(105) BRICALL, J. M.; VALLÉS, J. M.; FERRATÉ, G.; ARGULLOLL, E. "La reforma de la reforma". A: *El País, Educación*, 1991, núm. 435, p. 5.

(106) DIAZ, C. "Los argumentos de los rectores". A: *El País, Educación*, 1991, núm. 435, p. 3.

(107) BARCIA, E. "La alternativa del PP". A: *El País, Educación*, 1991, núm. 435, p. 4.

(108) BLANCO, C. "Dos por uno". A: *El País, Educación*, 1992, núm. 451, pp. 1-4.

(109) Projecte de Llei d'actualització de la Llei orgànica 11/1983. *Boletín Oficial de las Cortes Generales, Congrès dels Diputats, IV legislatura, sèrie A, núm. 99-1, (14.9.1992).*

del grup parlamentari basc, sol·licitant la devolució del Projecte de Llei al Govern, i una altra del grup popular amb text alternatiu.¹¹⁰ El Partit Popular va proposar que l'ingrés en els cossos docents universitaris es fes després de superar unes proves d'habilitació resoltes per comissions de caràcter nacional. Els habilitats quedarien en situació d'expectativa de nomenament fins que guanyessin una plaça concreta d'una universitat mitjançant un concurs de mèrits. Després que el Ple del Congrés de Diputats rebutgés aquestes dues esmenes,¹¹¹ el Projecte de Llei, després de tenir l'informe de la Ponència,¹¹² va passar a ser discutit per la Comissió d'Educació i Cultura, que va emetre el seu dictamen a la fi del mes de desembre,¹¹³ després d'introduir-hi 29 esmenes.¹¹⁴ El febrer de 1993 el va aprovar el Ple del Congrés,¹¹⁵ i llavors el Projecte de Llei va passar al Senat, que hi va introduir algunes esmenes¹¹⁶ noves i el va aprovar en Ple a la fi de març.¹¹⁷ El Projecte de llei havia de tornar al Ple del Congrés de Diputats per a la seva aprovació definitiva; però la dissolució de les Corts, decretada a l'abril amb motiu de la convocatòria d'eleccions legislatives, en va interrompre la tramitació i l'aprovació parlamentària definitiva.

El nou govern socialista sorgit de les eleccions del juny de 1993, en el qual figurava Gustavo Suárez Pertierra com a ministre d'Educació i Ciència, va elaborar un nou text del Projecte de llei d'actualització de l'LRU que va remetre a les Corts el maig de 1994.¹¹⁸ Segons el text nou, les universitats continuarien designant dos dels membres de les comissions dels concursos d'accés als cossos de professorat universitari; però s'establirien mecanismes per controlar la qualitat docent i investigadora dels aspirants des del principi de la seva carrera acadèmica. Per concursar a places de professor titular d'universitat, s'establí com a requisit previ acreditar, davant sengles comissions específiques, cinc anys de docència i sis

---

(110) Projecte de Llei d'actualització de la Llei orgànica 11/1983. Esmenes. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, Congrés dels Diputats, IV legislatura, sèrie A, núm. 99-6, (3.11.1992).

(111) Sessió Plenària. Corts Generals. *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Pleno y Diputación Permanente*, any 1992, IV legislatura, núm. 227, (12.11.1992), pp. 11270-11292.

(112) Projecte de llei d'actualització de la Llei orgànica 11/1983. Informe de la Ponència. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*. Congrés dels Diputats, IV legislatura, sèrie A, núm. 99-10, (26.11.1992).

(113) Projecte de llei d'actualització de la Llei orgànica 11/1983. Dictamen de la Comissió. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*. Congrés dels Diputats, IV legislatura, sèrie A, núm. 99-11, (10.12.1992).

(114) Comissió d'Educació i Cultura. Corts Generals. *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*, any 1992, IV legislatura, núm. 582, (15.12.1992), pp. 17520-17551; Comissió d'Educació i Cultura. Corts Generals. *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*, any 1992, IV legislatura, núm. 587, (16.12.1992), pàg. 17666-17689.

(115) Sessió Plenària. Corts Generals. *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Pleno y Diputación Permanente*, any 1992, IV legislatura, núm. 244, (11.2.1993), p. 12345; Projecte de llei d'actualització de la Llei orgànica 11/1983. Aprovació pel Ple. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*. Congrés dels Diputats, IV legislatura, secció A, núm. 99-12, (12.2.1993).

(116) Comissió d'Educació, Universitats, Investigació i Cultura. Corts Generals. *Diario de Sesiones del Senado*, any 1993, IV legislatura, núm. 256, (25.3.1993), pp. 2-37.

(117) Sessió plenària. Corts Generals. *Diario de Sesiones del Senado*, any 1993, IV legislatura, núm. 159, 31 març 1993, pp. 8783-8825; Projecte de llei d'actualització de la Llei orgànica 11/1983. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*. Senat, IV legislatura, sèrie II, (6.4.1998).

(118) Projecte de llei d'actualització de la Llei orgànica 11/1983, de 25 d'agost, de reforma universitària. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, Congrés dels Diputats, V legislatura, sèrie A, núm. 65-1, (27.5.1994).

d'activitat investigadora. Per altra banda, els aspirants a càtedres haurien d'acreditar dos quinquennis de docència i dos sexennis d'investigació. Dintre dels professors contractats, al costat dels ajudants, el Projecte de Llei creava la figura de professor ajudant, necessàriament doctor, i de professor col·laborador. La interpretació que els principals partits polítics de l'oposició van fer de la renúncia governamental a la reducció del nombre de membres de les comissions de designació directa per les universitats apuntava que seria rebutjada pel grup parlamentari de CiU quan es va tramitar l'anterior Projecte de Llei, i el grup socialista necessitava els vots del grup català per fer avançar el text nou.¹¹⁹

El nou Projecte de Llei, que el Govern havia decidit tramitar pel procediment d'urgència pel congrés de Diputats el mes de juny, va rebre un fort rebuig per part de nombrosos professors i juntes de govern de diverses universitats, així com per part dels partits polítics de l'oposició (inclòs CiU) i dels sindicats. Per això, el Govern va acordar ampliar el termini de presentació d'esmenes i tramitar el Projecte pel procediment ordinari. En total es van presentar gairebé 300 esmenes,¹²⁰ entre les quals n'hi havia dues a la totalitat amb textos alternatius; una del grup federal IU-IC i una altra del grup popular, que incloïa un text semblant al presentat anteriorment.¹²¹ Al setembre es va iniciar el debat parlamentari i, després que el Ple del Congrés rebutgés les propostes alternatives del Partit Popular i d'Esquerra Unida,¹²² el Projecte de Llei va passar a la Comissió d'Educació i Cultura. El juny de 1995, amb un canvi de govern, el nou ministre d'Educació i Ciència, Jerónimo Saavedra, va fer la seva primera compareixença davant d'aquesta comissió. En el seu discurs el ministre va passar de puntetes sobre el Projecte de Llei d'actualització de l'LRU, i va insinuar les escasses esperances que tenia que es pogués aprovar abans de la dissolució de la legislatura.¹²³ I així va succeir; com que les eleccions van ser el 1996, el Projecte de Llei d'actualització de l'LRU no havia estat discutit pel Ple del Congrés dels Diputats.

Destaquem, per acabar aquest apartat, que el doble mecanisme d'avaluació de l'activitat docent i de l'activitat investigadora dels professors es va mantenir en els projectes de modificació de l'LRU elaborats pel govern socialista. El primer projecte presentat pel Govern a les Corts¹²⁴ proposava una modificació de l'article 46 de l'LRU en el sentit d'indicar que l'avaluació de les activitats d'investigació realitzada amb finalitats

(119) MEDEROS, A. "Otro sistema de selección". *El País, Educación*, 1994, núm. 535, pp. 4-5.

(120) Projecte de Llei d'actualització de la Llei orgànica 11/1983. Esmenes. *Boletín Oficial de las Cortes Generales, Congrés dels Diputats*, V legislatura, sèrie A, núm. 65-10, (24.10.1994).

(121) Sessió Plenària. Corts Generals, *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Pleno y Diputación Permanente*, any 1994, V legislatura, núm. 89, (15.4.1994), pp. 4611-4628.

(122) Op. cit. Sessió Plenària 12 de setembre de 1992.

(123) *El País*, 16.6.1995, p. 25.

(124) *El País*, 20.1.1998, p. 32.

retributives s'encarregaria a una comissió nacional nomenada pel ministeri d'Educació i Ciència; no indicava qui hauria de valorar les funcions docents. Però en el text aprovat pel Ple del Congrés dels Diputats¹²⁵ es precisava que aquestes funcions serien benvolgudes per les universitats mateixes. El segon projecte de modificació de l'LRU¹²⁶ exigiria que els candidats per a l'accés als cossos docents universitaris haguessin obtingut, almenys, una avaluació positiva de les seves activitats docents durant un quinquenni i investigadora durant un sexenni, en el cas de les places de professor titular d'universitat, i dues avaluacions positives, de l'una i l'altra activitat, en el cas de les places de catedràtic d'universitat. Les activitats docents les avaluarien les universitats mateixes, conforme a procediments i sistemes prèviament i estatutàriament determinats, dintre del marc de criteris generals i homogenis establerts pel Consell d'Universitats. Les activitats d'investigació les avaluarà una comissió nacional nomenada pel Ministeri d'Educació i Ciència.

Llei orgànica d'universitats (LOU)

Esperanza Aguirre, ministra d'Educació i Cultura del govern del Partit Popular sorgit de les eleccions de 1996, en l'obertura del curs acadèmic 1996-97 va assenyalar ja la necessitat de modificar l'LRU en tres aspectes: sistema de selecció dels estudiants, accés a la funció docent i òrgans universitaris de govern i gestió. El març de 1997, el Govern va declarar que preparava un avantprojecte de Llei de modificació de l'LRU que considerava la possibilitat d'establir contractes laborals per al professorat i que definia un nou model de carrera acadèmica amb cinc nivells: becaris i ajudants, professors assistents, professors permanents –ja funcionaris–, professors titulars d'universitat i catedràtics. El pas a la categoria de professor funcionari es faria mitjançant concurs–oposició amb tres exercicis, jutjats per un tribunal amb el president nomenat per la universitat respectiva i quatre vocals elegits per sorteig. No obstant això, la presentació d'aquest avantprojecte es va retardar, per la qual cosa els rectors de diverses universitats en els discursos d'inauguració del curs acadèmic van manifestar públicament el seu malestar. Com a resposta a aquestes manifestacions, l'octubre de 1997 el Govern va crear una comissió mixta amb representants de l'Administració i de la Conferència de Rectors (CRUE), a fi de discutir els temes considerats més urgents: la reforma de la carrera docent i la reforma dels plans d'estudi. Un cop finalitzada la tasca d'aquesta comissió, el gener de 1998 el Ministeri va fer conèixer un avantprojecte de reforma del Títol V de l'LRU, relatiu al professorat, que reintroduïa el concurs de mèrits per cobrir places abans de convocar oposicions i apuntava la creació de figures docents noves: la

---

(125) Íbid. Projecte de Llei d'actualització de la Llei orgànica 11/1983.

(126) Op. cit. Comissió d'Educació, Universitats, Investigació i Cultura (25-3-1993).

de professor col·laborador no doctor i la de professor contractat doctor.¹²⁷ Davant de la reacció adversa dels rectors, que consideraven que el text no s'avenia als pactes de la comissió, i dels sindicats, el Ministeri va decidir ràpidament renunciar al concurs de mèrits esmentat i elaborar un text nou. Atès el retard en la presentació d'aquest text, el maig de 1998 el grup parlamentari del PSOE va presentar a les Corts una proposta en la qual es demanava la reforma del Títol V de l'LRU; però la va rebutjar el Congrés de Diputats.¹²⁸

En l'inici del curs acadèmic 1998-99, la ministra Aguirre es va comprometre a presentar el Projecte de Llei a les Corts abans de Cap d'Any,¹²⁹ i a mitjan desembre es va fer conèixer el text elaborat per la Secretaria d'Estad d'Universitats.¹³⁰ Segons aquest, es modificava la composició dels tribunals encarregats de jutjar els concursos (en els quals es reduïa a un el nombre de membres designats per les universitats), i els exercicis de les oposicions a professor titular incorporaven una prova d'exposició d'un tema (elegit pel tribunal entre tres) i una altra de caràcter pràctic. Per altra banda, es mantenia la figura de professor associat i es creaven dues figures noves de professor contractat: el professor contractat doctor i el professor col·laborador no doctor. El text, que havia estat negociat amb els nacionalistes catalans, va ser durament criticat pels partits polítics i pels sindicats, que van acusar el Govern d'intentar reformar l'LRU prescindint d'ells.

El canvi de la cartera ministerial, que el gener de 1999 va passar a Mariano Rajoy, fins llavors ministre de les Administracions Públiques, va determinar una nova demora en la presentació del Projecte de Llei a les Corts. El nou ministre va decidir regular primer la precària situació en què es trobava el professorat contractat, deixant per a més endavant la modificació de l'LRU. Però fins a la darrería d'any el Govern no va aprovar un pla d'estabilització i millora del professorat –qualificat d'*arranjament* per l'oposició– alhora que es va comprometre a presentar el Projecte de reforma de l'LRU al Congrés a la fi de l'any 2000, perquè es pogués aprovar l'estiu de l'any 2001.

El nou govern sorgit de les eleccions legislatives de l'any 2000, en les quals el Partit Popular va obtenir majoria absoluta, en què figurava Pilar de Castillo com a ministra d'Educació, Cultura i Esports, es va comprometre, el juny, a modificar les quatre grans lleis educatives (LOGSE, LODE, LOPEG i LRU) en dos anys; abans de juny de l'any 2001, en el cas de l'LRU. El febrer d'aquest any, el president de la Conferència de Rectors (CRUE), amb motiu de la presentació al Congrés de Diputats de l'Informe Universitat

---

(127) Op. cit. MEDEROS, A., pp. 4-5.

(128) *Gaceta Universitaria*, 25 de maig de 1998, p. 11.

(129) *El País*, 17.12.1998, p. 30.

(130) *Ibid.* *Gaceta Universitaria*.

2000 (*Informe Bricall*)¹³¹ que feia una anàlisi detallada de la situació de la universitat espanyola i suggeria les mesures que es podien aplicar per modernitzar-la, va anunciar la creació del fòrum Universitat i Societat, i va demanar al Congrés que l'afavorís com a via per escoltar les opinions de la societat sobre quins aspectes de l'LRU s'havien de modificar en la nova llei universitària. Al març, al mateix temps que Bricall exposava al Senat les propostes de reforma contingudes en l'informe esmentat, la Generalitat de Catalunya va fer conèixer un altre informe¹³² que sobre la reforma del marc legal de les universitats havia elaborat un comitè constituït per més de vint personalitats de la ciència, la cultura, l'empresa i la política. A partir d'aquest mes van començar a filtrar-se alguns aspectes de l'esborrany de la llei que sobre la universitat elaborava el Govern amb la col·laboració de diversos professors universitaris. Pel que fa al professorat, el Govern pensava establir una prova estatal d'habilitació per accedir als cossos docents de funcionaris.¹³³ Des del primer moment, els sindicats més representatius de l'ensenyament públic van rebutjar l'habilitació, perquè consideraven que qüestionaria l'autonomia universitària i envairia les competències autonòmiques.

A l'abril, la ministra Pilar del Castillo va fer conèixer al Consell d'Universitats les línies mestres de l'avantprojecte de Llei d'universitats,¹³⁴ si bé el text corresponent no va ser remès als rectors i als governs de les comunitats autònomes fins al maig.¹³⁵ Segons aquest, se suprimien les proves de selectivitat, deixant en mans de les universitats els criteris de l'admissió d'alumnes; es modificava la composició dels òrgans de govern i de representació, així com els mecanismes d'elecció de les autoritats acadèmiques; es creaven figures noves de professor contractat i es redefinien les que ja hi havia, i s'establí un sistema d'habilitació nacional que facultaria durant un temps limitat per concórrer als concursos d'accés a les places que convoquessin les universitats. Immediatament, els principals partits de l'oposició i els sindicats d'educació van manifestar la seva oposició a l'avantprojecte i van demanar que se n'alentís el procés de tramitació a fi d'aconseguir el consens adequat. Per altra banda, també s'hi van manifestar en contra associacions d'estudiants, diversos rectors, claustres i juntes de govern universitàries,¹³⁶ i l'assemblea general de

---

(131) *Comissió de reflexió sobre el futur de l'àmbit universitari català. Per un nou model d'universitat*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2001.

(132) *El País*, 19.3.2001, p. 30.

(133) Intervenció de la ministra d'Educació, Cultura i Esport al davant del Ple del Consell d'Universitats (19.4.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 abril 2005].

(134) Avantprojecte de la llei orgànica d'universitats (7.5.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 abril 2005].

(135) Llei d'ordenació universitària. Universitats. Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 abril 2005].

(136) Text acordat per l'Assemblea General de la CRUE, (21.5.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 abril 2005].

la CRUE va subscriure un document de rebot, en el qual s'insistia en la necessitat d'arribar al consens entre les distintes forces polítiques, les universitats i els agents socials.¹³⁷ Davant d'aquesta resposta, el Govern va acceptar ampliar el període de discussió de l'avantprojecte abans de la seva tramitació parlamentària i debatre amb els rectors les propostes de modificació; per aquest motiu, la CRUE va establir un procediment de treball per aportar les propostes alternatives corresponents. Pel que fa a l'accés del professorat als cossos docents de funcionaris, la CRUE va proposar substituir les proves d'habilitació estatal proposades pel Govern per una acreditació de mèrits sense examen i sense limitació d'acreditats.¹³⁸

La ministra va informar sobre l'esborrany del Projecte de Llei d'universitats a la Comissió d'Educació, Cultura i Esports del Congrés de Diputats a la fi del mes de maig,¹³⁹ i a la Comissió del Senat a la primeria de juny.¹⁴⁰ Finalment, el 21 de juny va presentar al Ple del Consell d'Universitats una nova redacció de l'avantprojecte de Llei amb algunes modificacions relatives als òrgans de govern i representació universitaris que recollien parcialment les propostes dels rectors.¹⁴¹ Respecte a la selecció del professorat, es mantenia el sistema d'habilitació, si bé se n'eliminava la caducitat.¹⁴² La CRUE va considerar que no s'havien recollit les seves propostes i va manifestar el seu rebuig unànime de l'avantprojecte, alhora que va sol·licitar audiència al Consell d'Estat per exposar-hi la seva opinió abans que aquest consell presentés el seu informe preceptiu sobre l'avantprojecte de llei.¹⁴³ Un cop denegada aquesta petició sobre la base de la urgència amb què s'havia d'informar, la Comissió Permanent del Consell d'Estat va emetre un dictamen favorable, si bé va fer algunes recomanacions de modificació.¹⁴⁴ El text definitiu de l'avantprojecte de la llei –que va passar a denominar-se Llei orgànica d'universitats– es va aprovar al Consell de Ministres el dia 27 de juliol, i es va publicar en el *Boletín Oficial de las Cortes* el dia 31

---

(137) Acord de l'Assemblea General de la CRUE, (15.6.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 abril 2005].

(138) Comissió d'Educació, Cultura i Esports. Sessió núm. 16. Corts Generals. *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*, any 2001, VII legislatura, núm. 241, (29.5.2001), pp. 3620-3649.

(139) Compareixença de la ministra d'Educació, Cultura i Esports en la Comissió del Senat per informar sobre els esborranys dels projectes de llei d'universitats i formació professional, (12.6.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(140) Intervenció de la Sra. ministra sobre l'avantprojecte de la Llei d'universitats en el Ple del Consell d'Universitats, (21.6.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 abril 2005].

(141) Avantprojecte de Llei orgànica d'universitats (12.7.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(142) Sol·licitud d'audiència de les universitats públiques madrilenyes actuant per compte i en benefici de les universitats restants. Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(143) Dictamen del Consell d'Estat sobre l'avantprojecte de Llei orgànica d'universitats (19.6.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(144) Projecte de llei orgànica d'universitats. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, Congrés dels Diputats, VII legislatura, sèrie A, núm. 45-I, (31.7.2001).

del mateix mes,¹⁴⁵ es va establir un període de presentació d'esmenes que finalitzava el 18 de setembre, i que més tard es va ampliar uns dies. Entretant, el Partit Socialista havia elaborat un text alternatiu,¹⁴⁶ i tant els altres partits de l'oposició com els sindicats i diverses associacions d'estudiants havien manifestat el seu descontentament i havien anunciat la convocatòria de mobilitzacions de protesta al principi del nou curs acadèmic. La CRUE havia emès un comunicat en contra del Projecte de Llei,¹⁴⁷ i quant als professors, hi va haver manifestacions públiques en els dos sentits: mentre uns donaven suport a les propostes del Govern,¹⁴⁸ uns altres s'hi van oposar totalment.¹⁴⁹

El títol IX del Projecte de Llei publicat en el *Boletín de las Cortes*, dedicat al professorat, establia que el personal docent i investigador de les universitats estaria format per funcionaris dels cossos docents universitaris i de personal contractat (art. 47). Els cossos de funcionaris continuarien sent els quatre ja existents: catedràtics d'universitat, professors titulars d'universitat, catedràtics d'escoles universitàries i professors titulars d'escoles universitàries (art. 56). El procediment d'accés a aquests cossos s'articulava en dues fases: habilitació nacional específica per a cada cos i àrea de coneixement, i adscripció per a una plaça concreta mitjançant un concurs d'accés resolt per la universitat corresponent. Les proves d'habilitació serien convocades pel Consell de Coordinació Universitària, en resposta a les necessitats de les universitats, i serien jutjades per comissions formades per set professors de l'àrea de coneixement corresponent elegits per sorteig, que haurien de tenir el reconeixement d'almenys un període d'activitat investigadora els professors titulars d'universitat o catedràtics d'escoles universitàries, i dos dels indicats períodes els catedràtics d'universitat. Actuaria de president el catedràtic d'universitat més antic o, si no n'hi hagués, el professor titular d'universitat o catedràtic d'escola universitària més antic (art. 57). El mateix grup popular va presentar unes esmenes en el sentit que un dels membres de les comissions pogués ser investigador pertanyent a les escales del CSIC.

---

(145) "Una Universidad para la sociedad del conocimiento". Projecte alternatiu del Partit Socialista a l'avantprojecte de Llei orgànica d'universitats, elaborat pel Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(146) Comunicat de la CRUE, (27.7.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(147) TORRELLA, G. "Carta abierta a la ministra de educación sobre la Ley de Reforma Universitaria". A: *El País*, 9.6.2001, p. 27.

(148) Manifiesto contra el anteproyecto de LOU y por una universidad autónoma que siga avanzando en la calidad de su enseñanza y de su investigación. Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005]; a la opinió pública i a José Maria Aznar. Manifiesto contra el Proyecto de la Ley Orgánica de Universidades. Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(149) Nota sobre el Projecte de Llei de les universitats dirigida als grups parlamentaris per la CRUE, (19.9.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

L'habilitació dels professors titulars d'universitat constaria de tres proves. La primera consistiria en la presentació i discussió amb la comissió dels mèrits i historial acadèmic, docent i investigador del candidat, així com del seu projecte docent i investigador, que inclouria el programa d'una de les matèries o especialitats de l'àrea de coneixement corresponent. La segona consistiria en l'exposició i debat amb la comissió d'un tema del programa elegit pel candidat entre tres trets a sort. La tercera prova consistiria en l'exposició i debat d'un treball original d'investigació (art. 59). L'habilitació de catedràtic d'universitat constaria de dues proves. La primera consistiria en la presentació i discussió dels mèrits i de l'historial acadèmic, docent i investigador del candidat, i la segona en la presentació i debat d'un treball original d'investigació. Per obtenir aquesta habilitació seria necessari tenir la condició de professor titular d'universitat o catedràtic d'escola universitària amb tres anys d'antiguitat; si bé el Consell de Coordinació Universitària, amb un informe previ de la Comissió Nacional d'Avaluació i Acreditació, podria eximir d'aquest requisit doctors amb mèrits excepcionals (art. 60). (El mateix grup popular va presentar un esmena substituint l'expressió «mèrits excepcionals» per «amb, almenys, dos anys d'antiguitat»). El Consell de Coordinació Universitària assenyalaria el nombre d'habilitacions que serien objecte de convocatòria en cada àrea de coneixement a fi de garantir la possibilitat de selecció de les universitats entre els habilitats. Les comissions d'habilitació no podrien proposar l'habilitació d'un nombre més gran de candidats; però sí inferior, fins i tot que no s'habilités cap candidat (art. 62).

Els concursos d'accés a les places concretes serien convocats per les universitats corresponents i resolts en cada universitat per una comissió constituïda per aquest motiu, d'acord amb el procediment previst en els seus estatuts. En aquests concursos podrien participar, al costat dels habilitats per al cos que es tractés, els funcionaris d'aquest cos i els de cossos docents universitaris superiors. Els concursos d'accés es podrien resoldre sense assignar cap plaça durant un termini màxim de dos anys; a partir d'aquest moment, si hi hagués concursants, no seria possible deixar la plaça vacant (art. 63).

En les proves d'habilitació i en els concursos d'accés quedarien garantits, en tot moment, la igualtat d'oportunitats dels candidats i el respecte als principis de mèrit i capacitat (art. 64). Podrien presentar-se reclamacions tant contra les propostes de les comissions d'habilitació com contra les postges de les comissions dels concursos d'accés (art. 66).

Pel que es refereix al personal docent i investigador contractat, el Projecte de llei establia sis figures: ajudant, professor ajudant doctor, professor col·laborador, professor contractat doctor, professor associat i professor visitant. El nombre total d'aquest personal no podria superar el

49 % del total del professorat de la universitat. La contractació la durien a terme les universitats mitjançant concursos públics. La selecció s'efectuaria amb respecte als principis d'igualtat, mèrits i capacitat; i es consideraria mèrit preferent el fet d'estar habilitat. Les universitats podrien contractar, a més, en règim laboral, professors emèrits entre funcionaris públics dels cossos docents que haguessin prestat serveis destacats (art. 48).

Quant al règim retributiu, el Projecte de Llei establia que seria uniforme en totes les universitats públiques en el cas dels professors funcionaris; si bé el Govern podria establir retribucions addicionals lligades a mèrits docents, investigadors i de gestió. Per altra banda, els consells socials de les universitats podrien acordar de manera singular i individualitzada l'assignació de complements retributius en consideració a exigències docents, investigadores i de gestió de rellevància especial (art. 69). El règim retributiu del professorat contractat de les universitats públiques seria regulat per les comunitats autònomes; si bé el Govern podria establir programes d'incentius docents i investigadors que incloguessin aquest professorat. Com en el cas del professorat funcionari, els consells socials de les universitats podrien assignar complements retributius individualitzats (art. 55). Finalment, s'ha d'esmentar que el Projecte de LOU determinava la creació de l'Agència Nacional d'Avaluació i d'Accreditació que, entre altres objectius, tindria l'avaluació, certificació i acreditació de les activitats docents, investigadores i de gestió del professorat universitari (art. 31 i 32).

Un cop iniciat el curs el mes de setembre, les associacions estudiantils van anunciar que convocarien manifestacions i vagues generals a partir de l'octubre, per demanar la retirada del Projecte de LOU. Per la seva banda, la CRUE va decidir fer arribar les seves propostes de modificacions del Projecte de Llei als grups parlamentaris perquè poguessin incloure-les en les esmenes que presentessin.¹⁵⁰ Després d'acabar el termini de presentació d'esmenes a la totalitat, havien arribat al Congrés vuit esmenes de devolució i una esmena amb proposta alternativa del grup parlamentari socialista.¹⁵¹ Aquesta proposta incloïa els mateixos cossos de funcionaris docents que el Projecte del Govern, i preveia que l'ingrés es fes en dues fases: acreditació i concurs d'accés.

L'acreditació, que certificaria la possessió dels mèrits docents i investigadors suficients per formar part del cos corresponent, seria atorgada per l'Agència Espanyola d'Avaluació i Acreditació. Per aquest motiu es constituïrien comissions per àrea de coneixement, formades per set professors i presidides per un catedràtic d'universitat. Els membres d'aquestes comissions, renovats anualment, haurien de posseir almenys el reconeixement de dos períodes

---

(150) Llei orgànica d'universitats. Esmenes. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, Congrés dels Diputats, VII legislatura, sèrie A, núm. 45-5 (13.10.2001).

(151) Sessió plenària. Corts Generals, *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Pleno y Diputación Permanente*, any 2001, VII legislatura, núm. 108, (27.9.2001), pp. 5255-5280.

d'activitat investigadora. Per obtenir l'acreditació, els aspirants haurien de presentar davant de la comissió corresponent el seu currículum docent i investigador; els mèrits docents serien avalats per les universitats on haguessin desenvolupat tasques docents (art. 52).

Els concursos d'accés a places concretes serien convocats per la universitat corresponent; serien públics i constarien de dues proves idèntiques a les previstes per l'LRU. (El PSOE mateix en una esmena particular va proposar que les universitats poguessin establir una prova addicional en relació amb el projecte docent presentat pel candidat). Els concursos serien resolts per comissions formades per cinc professors de l'àrea de coneixement, dels quals el president seria sempre un catedràtic d'universitat designat per la universitat mateixa. Els altres membres serien un catedràtic i tres professors titulars d'universitat, o quatre catedràtics d'universitat, segons el cas, designats tots ells per sorteig. Per poder concursar per accedir a places de catedràtic d'universitat seria necessari tenir aquesta condició o bé la de professor titular d'universitat o catedràtic d'escola universitària amb tres anys d'antiguitat; si bé el Consell d'Universitats podria eximir els doctors d'aquest requisit, en consideració als seus mèrits (art. 55 i 56).

La proposta presentada pel PSOE mantenia la possibilitat de proveir places mitjançant concursos de mèrits, ja prevista en l'LRU; si bé deixava en mans dels estatuts de cada universitat la normativa referent a la constitució de les comissions corresponents (art. 58). Per altra banda, la proposta indicava que, per afavorir la mobilitat del professorat i la incorporació d'investigadors als ensenyaments universitaris, les universitats haurien de cobrir un 15 % del total de les seves places de funcionari docent amb candidats que haguessin desenvolupat les seves tasques docents o investigadores en centres d'investigació o universitats distintes d'aquella que convoca la plaça corresponent (art. 57).

Pel que es refereix al personal docent i investigador contractat en règim laboral, la proposta presentada pel PSOE incloïa les mateixes figures que el Projecte del Govern, excepte la de professor contractat doctor que quedava englobada en la figura de professor col·laborador (art. 42). El total del professorat contractat no podria superar el 30 % del total del professorat de la universitat (en una esmena particular el PSOE mateix elevaria aquest percentatge al 40 %). La contractació es faria mitjançant concursos, en els quals es consideraria com a mèrit preferent estar acreditat (art. 43). Respecte al règim de retribució del professorat, tant funcionari com contractat, la proposta no diferia del Projecte del Govern.

Diguem, finalment, que el Projecte de Llei del PSOE incloïa un títol sobre «Espai europeu de l'ensenyament superior», en el qual s'afirmava que el

professorat de les universitats dels països de la Unió Europea que hagués arribat a una posició equivalent a les de catedràtic o professor titular d'universitat es consideraria acreditat als efectes previstos en la Llei, i podria formar part de les comissions d'acreditació i de les comissions encarregades de resoldre els concursos per a l'accés als cossos docents universitaris. Per altra banda, els nacionals d'estats membres de la Unió Europea així com els nacionals d'aquells estats amb tractats de lliure circulació de treballadors ratificats per Espanya, podrien participar en les proves d'acreditació i en els concursos d'accés als cossos de funcionaris docents universitaris, així com en els concursos de contractació de professors, amb un tractament idèntic al dels nacionals espanyols.

El dia 27 de setembre es va reunir el Ple del Congrés de Diputats per debatre les esmenes a la totalitat presentades al Projecte de LOU. Els portaveus de tots els grups parlamentaris, amb l'excepció dels del Partit Popular i Coalició Canària, van criticar el Projecte. Però tant les vuit esmenes de devolució com el text alternatiu presentat pel PSOE van ser rebutjats amb els vots a favor dels grups abans esmentats i l'abstenció del grup parlamentari català.¹⁵² El dia 2 d'octubre, la ministra, a proposta de dos grups parlamentaris, va comparèixer davant la Comissió General de les Comunitats Autònomes del Senat, per informar sobre l'avantprojecte de LOU abans que la cambra hagués de debatre'l.¹⁵³ L'endemà va finalitzar el termini de presentació d'esmenes parcials, que van totalitzar més de 800,¹⁵⁴ i el dia 9 es va crear la Ponència de la Comissió d'Educació del Congrés de Diputats que havia de debatre-les.

El grup socialista va presentar més de 200 esmenes parcials, d'acord amb els continguts del seu text alternatiu rebutjat dies abans. El grup federal d'Esquerra Unida va proposar esmenar tots els articles del Projecte de LOU referents al professorat de les universitats públiques. Va proposar una estructura més simplificada per al personal docent i investigador; distingint entre personal en formació (ajudants i personal investigador en formació) i professorat permanent (professors col·laboradors, professors titulars, catedràtics, professors associats i professors visitants). Només els professors titulars i els catedràtics serien funcionaris. L'accés a la condició de professor titular requeria l'habilitació prèvia mitjançant concursos convocats per l'Estat, per una o diverses comunitats autònomes i per una o diverses universitats, amb validesa per a l'àmbit corresponent, i resoltes, atenent únicament els mèrits acadèmics de cada concursant i sense limitació numèrica, per comissions formades per especialistes de distintes

---

(152) Corts Generals. *Diario de Sesiones del Senado*. Comissió General de les Comunitats Autònomes, any 2001, VII legislatura. Comissions, núm. 174, (9.10.2001), pp. 1-43.

(153) Op. cit. Llei orgànica d'universitats. Esmenes. (13.10.2001).

(154) Llei orgànica d'universitats. Informe de la Ponència. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*. Congrés dels Diputats, VII legislatura, sèrie A, núm. 45-7, (22.10.2001).

universitats de la Unió Europea. L'adscripció a una plaça de funcionari es realitzaria per concurs resolt per una comissió de la mateixa universitat, atenent la idoneïtat per a les tasques a realitzar. Les instàncies abans esmentades podrien convocar concursos d'habilitació entre professors titulars per a la categoria de catedràtic, que serien resolts per comissions formades per especialistes de distintes universitats de la Unió Europea que tinguessin la condició de catedràtic o equivalent. El grup Iniciativa per Catalunya–Els Verds va presentar diverses esmenes en el sentit de mantenir el procés d'habilitació com a requisit per participar en els concursos d'accés a cossos de funcionaris convocats per les universitats; però eliminant tota la normativa específica.

El grup català va proposar molt poques esmenes al títol IX del Projecte de la LOU; entre les quals hi havia la d'exigir únicament «tenir la condició de doctor amb, almenys, vuit anys d'antiguitat» per poder obtenir l'habilitació per al cos de catedràtics d'universitat. El grup basc va proposar nombroses esmenes a l'articulat sobre professorat, dirigides a ajustar la llei al règim constitucional de repartiment de competències entre poders públics. En aquest sentit, va proposar suprimir tots els articles referents a les diverses figures de personal docent i investigador contractat, i modificar la majoria dels articles referents al professorat dels cossos docents. Pel que es refereix al procés d'habilitació, que va proposar denominar d'acreditació, va presentar diverses esmenes per atribuir a les comunitats autònomes la seva convocatòria i gestió. Entre altres coses, va proposar que els membres de les comissions haurien d'estar adscrits a les universitats de l'àmbit territorial corresponent, i que a les convocatòries només hi podrien accedir els candidats que tinguessin la seva residència en el territori de la comunitat corresponent. No va presentar esmenes relatives a les proves d'aquest procés. Eusko Alkartasuna va proposar diverses esmenes, la majoria de supressió de diversos articles, entre els quals es trobaven els referents a les figures del professorat contractat i els referents a les proves d'habilitació. D'acord amb les seves propostes, la LOU s'hauria de limitar a precisar els tipus de professorat contractat i funcionari, i a indicar que serien les universitats, d'acord amb les comunitats autònomes, les que establirien els mecanismes de selecció corresponents. El Bloc Nacionalista Gallec va presentar esmenes en el sentit que la LOU es limités a indicar que per poder participar en els concursos de provisió de places dels cossos docents universitaris faria falta haver obtingut una acreditació prèvia atorgada per les agències d'avaluació i acreditació de les comunitats autònomes. El Partit Andalúsista va presentar una esmena en el sentit de precisar que les proves d'habilitació en cap cas establirien un *numerus clausus*, i la Junta Aragonesista va presentar una altra esmena per suprimir el requeriment que, si hi hagués candidats, les universitats estarien obligades a cobrir en un període màxim de dos anys les places convocades a concurs. El grup de Coalició Canària va proposar diverses esmenes; entre altres, les d'establir

convocatòries d'habilitació anuals i sense límit d'habilitats. Per altra banda, va proposar que, a part del Govern, les comunitats autònomes poguessin establir retribucions addicionals lligades a mèrits individuals docents, investigadors i de gestió; corresponent als consells socials l'assignació individual d'aquests complements, després de la valoració externa dels mèrits. Finalment, Esquerra Republicana de Catalunya no va presentar cap esmena al títol IX del Projecte de LOU.

Cal destacar que només hi va haver una esmena, presentada per Coalició Canària, en el sentit de «rescatar del seu secular oblit la importància de l'activitat docent del professorat universitari», de manera que la dedicació a la docència i la preparació i formació pedagògica per millorar la seva qualitat constituïssin aspectes tan valorats com els mèrits i la dedicació investigadora a l'hora d'avaluar l'activitat del professorat universitari.

La ponència nomenada per la Comissió d'Educació, Cultura i Esports del Congrés de Diputats va emetre el seu informe el dia 18 d'octubre.¹⁵⁵ D'acord amb aquest informe, es conferia més protagonisme a les comunitats autònomes i, pel que fa al títol IX sobre professorat, s'incorporaven totes les esmenes del grup popular, quatre esmenes proposades per Coalició Canària, tres presentades pel grup català, unes altres tres per Iniciativa per Catalunya–Els Verds, i una proposta del PSOE. Per altra banda, s'incorporava en forma d'esmena transaccional el títol del Projecte del PSOE sobre «Espai europeu d'ensenyament superior», abans esmentat, amb el previ ajustament de la redacció definitiva. Després de rebutjar, pels vots del Partit Popular, la compareixença d'experts davant de la Comissió, sol·licitada pel PSOE i per Esquerra Unida, i fent cas omís d'una petició de la CRUE que reclamava una tramitació parlamentària congruent amb la importància del Projecte de LOU,¹⁵⁶ la Comissió va debatre l'informe emès per la Ponència i les esmenes corresponents, en una sessió maratoniana de gairebé disset hores, que va començar el dia 22 d'octubre i va acabar a les quatre de la matinada del dia 24. Només onze esmenes de les més de 600 debatudes es van incorporar al text final.¹⁵⁷

Mentrestant, les manifestacions de rebuig del Projecte de Llei havien augmentat. Un dictamen encarregat per les universitats catalanes¹⁵⁸ va considerar anticonstitucionals cinc articles del text del Govern, i un

---

(155) Acord de l'Assemblea General de la CRUE, (17.10.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(156) Llei orgànica d'universitats. Dictamen de la Comissió. *Boletín Oficial de las Cortes Generales. Congrés dels Diputats*, VII legislatura, sèrie A, núm. 45-8, (29.10.2000).

(157) Dictamen sobre el Projecte de Llei orgànica d'universitats amb relació a la seva incidència en les competències atribuïdes a les comunitats autònomes i en principi d'autonomia universitària. Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(158) Informe d'avantprojecte de la Llei orgànica d'universitats del grup d'assessors jurídics d'universitats. Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

informe elaborat per experts juristes universitaris¹⁵⁹ el va criticar durament; afirmaven, pel que fa al procediment d'habilitació, que era centralitzador i poc constitucional. La majoria dels claustres de les universitats públiques hi havien manifestat la seva repulsa unànime.¹⁶⁰ Uns 6.500 professors universitaris havien subscrit dos manifestos lliurats al Congrés dels Diputats, sol·licitant la retirada del Projecte i el retard de la seva aprovació fins que s'hagués arribat al consens necessari. Els representants de 30 associacions d'estudiants van acordar convocar mobilitzacions durant la tercera setmana de novembre i fer una vaga general el dia 14 del mateix mes. Els sindicats també van decidir convocar una altra vaga universitària una setmana abans que els estudiants.

Malgrat tot, el Projecte de LOU dictaminat per la Comissió d'Educació, Cultura i Esports¹⁶¹ va ser aprovat el dia 31 d'octubre pel Ple del Congrés dels Diputats¹⁶² amb els vots del PP, CiU i Coalició Canària, mentre estudiants i professors feien sentir la seva veu en contra, en manifestacions massives celebrades a Madrid i a altres ciutats. Amb data de 6 de novembre, el text aprovat pel Congrés va tenir la seva entrada al Senat;¹⁶³ va ser remès a la Comissió d'Educació Cultura i Esports de la cambra i es va obrir un termini per presentar esmenes fins al dia 19.¹⁶⁴ Un dia abans, la CRUE i els sindicats CCOO i UGT, després de celebrar una reunió conjunta, havien fet públic un comunicat dirigit al president del Govern demanant-li que aprofités l'última oportunitat que oferia el Senat per obrir un procés de diàleg i buscar el consens sobre la LOU. El dia 7 de novembre va tenir lloc la vaga general universitària contra el Projecte de LOU convocada pels sindicats i amb un seguiment del 90%, segons aquests; més de 100.000 professors universitaris (entre ells, diversos rectors), estudiants i personal no docent es van manifestar al carrer. Però la mobilització va ser encara més gran el dia 14, quan, responent a la convocatòria de les associacions, més de 200.000 estudiants es van manifestar en unes cinquanta ciutats espanyoles. No obstant això, la ministra va assegurar que no hi havia un «clam unànime» contra la LOU, i va atribuir les crítiques a la Llei a «una lluita de poders».

(159) Op. cit. Asamblea General de la CRUE, (21.5.2001).

(160) Sessió plenària. Corts Generals. *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Pleno y Diputación Permanente*, any 2001, VII legislatura, (31.10.2001), pp. 5651-5701.

(161) Llei orgànica d'universitats. Aprovació pel Ple. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*. Congrés dels Diputats, VII legislatura, sèrie A, núm. 45-11, (8.11.2001).

(162) Projecte de llei orgànica d'universitats. Text remès pel Congrés dels Diputats. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*. Senat, VII legislatura, sèrie II, núm. 37 (a), (6.10.2001).

(163) Projecte de la llei orgànica d'universitats. Esmenes. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*. Senat, VII legislatura, sèrie II, núm. 37 (d), (28.11.2001).

(164) Projecte de llei orgànica d'universitats. Propostes de repte. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*. Senat, VII legislatura, sèrie II, núm. 37 (c), (28.11.2001).

A pesar de les propostes de veto presentades per diversos grups parlamentaris,¹⁶⁵ i de la petició de la CRUE de retirar el Projecte de LOU,¹⁶⁶ la tramitació parlamentària va seguir el seu curs. Els dies 29 i 30 de novembre, en escassament dotze hores, va tenir lloc en la Comissió d'Educació, Cultura i Esports del Senat el debat sobre l'informe emès per la Ponència,¹⁶⁷ les sis esmenes a la totalitat i les més de 600 esmenes particulars presentades per gairebé tots els grups polítics.¹⁶⁸ Es van introduir en el text 67 esmenes; només quinze de l'oposició, i totes eren de matís. Pel que fa al títol IX, la Comissió del Senat no va fer cap modificació important. Cal esmentar únicament que es va precisar que al costat de l'Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació, l'òrgan d'avaluació externa que la Llei de la comunitat autònoma corresponent determinés podria participar en la valoració prèvia a l'assignació dels complements retributius corresponents per mèrits individuals docents, investigadors i de gestió (art. 55 i 69). Per altra banda, es va establir que el sistema d'habilitació entraria en vigor l'endemà de la publicació de la Llei en el BOE (no quan entrés en vigor, que era als vint dies de la seva publicació) i que les convocatòries de places que no estiguessin publicades en produir-se la publicació de la LOU es regirien pel nou sistema. L'endemà, l'1 de desembre, les peticions de retirada del Projecte de LOU van culminar amb una gran manifestació a Madrid (amb 350.000 participants segons els organitzadors, o 50.000 segons el Ministeri), en la qual van ser presents 25 rectors al costat dels seus alumnes, professors, personal no docent i polítics de tot Espanya. Dotze dies després hi va haver noves manifestacions en diverses ciutats; però llavors la mobilització va ser molt menor. Aquells dies, gairebé 9.000 professors universitaris, entre ells 650 catedràtics, havien signat el manifest contra la LOU i nombrosos claustres universitaris n'havien sol·licitat la retirada.

El Projecte de LOU va arribar al Ple del Senat el 13 de desembre. Abans de començar tots els grups de l'oposició van comparèixer davant dels mitjans de comunicació per presentar un comunicat conjunt en què denunciaven «l'abús exercit per la majoria absoluta del Partit Popular» durant el tràmit parlamentari de la Llei. Quan es va acabar el debat, amb els vots del PP, CiU i Coalició Canària, es va aprovar el Projecte de LOU,¹⁶⁹

---

(165) Comunicat de la CRUE (14.11.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005]. També, comunicat de la CRUE després de la seva assemblea general, (26.11.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(166) Projecte de la llei orgànica d'universitats. Informe de la Ponència. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, Senat, VII legislatura, sèrie II, núm. 37 (f), (29.11.2001).

(167) Projecte de la llei orgànica d'universitats. Dictamen de la Comissió. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, Senat, VII legislatura, núm. 37 (g), (7.12.2001).

(168) Sessió del Ple. Corts Generals. *Diario de Sesiones del Senado*, any 2001, VII legislatura, núm. 70, (13.12.2001), pp. 4038-4131; Sessió del Ple. Corts Generals. *Diario de Sesiones del Senado*, any 2001, VII legislatura, núm. 71, (14.12.2001), pp. 4132-4181; Projecte de llei orgànica d'universitats. Text aprovat pel Senat. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, Senat, VII legislatura, sèrie II, núm. 37 (h), (19.12.2001).

(169) Esmenes del Senat mitjançant missatge motivat al Projecte de la llei orgànica d'universitats. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, Congrés dels Diputats, VII legislatura, sèrie A, núm. 45-12, (19.12.2001).

que com que havia estat modificat per la incorporació de 80 esmenes, la majoria proposades pel grup popular, va tornar al Congrés de Diputats per a la seva aprovació definitiva.¹⁷⁰

Mentre tenien lloc diverses manifestacions, aturades, acampades i altres protestes estudiantils en un intent de frenar l'aprovació final de la LOU, el dia 20 de desembre culminava la tramitació parlamentària de la Llei, quan l'aprovava el Ple del Congrés de Diputats, amb el suport dels mateixos grups que l'havien aprovada al Senat.¹⁷¹ Després de ser aprovada definitivament pel Consell de Ministres l'endemà, la LOU apareixia en el BOE el dia 24 de desembre,¹⁷² per entrar en vigor vint dies després, el 13 de gener de l'any 2002. Però les associacions d'estudiants ja havien anunciat que continuarien convocant mobilitzacions i la CRUE havia manifestat que no renunciava a un model d'Universitat distint del configurat per la Llei.¹⁷³ Al llarg de l'any, les universitats havien convocat a concurs unes 9.500 places de professor ordinari (la meitat de les quals a partir de mitjan novembre) que com que s'havien publicat en el BOE abans de la LOU no s'haurien d'ajustar a la nova normativa. Segons la premsa, el Govern va pensar a anul·lar la convocatòria d'aquestes places mitjançant un decret o una altra fórmula jurídica, com una disposició transitòria; però, finalment, no va ser així.¹⁷⁴

---

(170) Esmenes del Senat al Projecte de la Llei orgànica d'universitats. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, Congrés dels Diputats, VII legislatura, núm. 132 (20.12.2001), pp. 6639-6654.

(171) Sessió plenària. Corts Generals, *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Pleno y Diputación Permanente*, any 2001, VII legislatura, núm. 132, (20.12.2001), pp. 6639-6654; Llei orgànica d'universitats. Aprovació del projecte pel Congrés. *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, Congrés dels Diputats, VII legislatura, sèrie A, núm. 45-13, (26.12.2001).

(172) Llei orgànica 6/2001, de 21 de desembre, d'universitats (BOE, 24.12.2001).

(173) Nota de premsa de la CRUE (26.12.2001). Disponible a: <http://www.crue.org/leyuniversid.htm> [Consulta 28 d'abril de 2005].

(174) ORTEGA, J. "El MEC busca una salida a la "jugada" de los rectores". A: *Gaceta Universitaria*, de 17 desembre 2001, pp. 4-5.

Paraules clau

Història de l'Educació

Universitat

Política educativa

Avaluació de la qualitat docent

Legislació universitària espanyola

Abstracts

Después de publicar la Ley de Reforma Universitaria (LRU) el año 1983, se promulgaron las disposiciones complementarias que permitieron la provisión de numerosas plazas de los diversos cuerpos docentes de acuerdo con los nuevos criterios contenidos en la Ley. Además, se establecieron complementos retributivos como incentivo de la labor docente e investigadora del profesorado de modo que las universidades comenzaron a aplicar procedimientos de evaluación de la actividad docente. Sin embargo, a los siete años de la aprobación de LRU existía un consenso bastante generalizado sobre la necesidad de modificar el sistema de selección del profesorado; sobre todo a consecuencia del alto grado de endogamia que se había desarrollado, en el sentido que generalmente obtenían la plaza los candidatos locales con indepen-

Après l'adoption de la Loi de la Réforme universitaire (LRU) de 1983, de nombreuses dispositions complémentaires fixèrent les nouveaux critères qui permirent de couvrir progressivement les places vacantes existant jusqu'à ce moment-là dans les différents corps de professeurs. Par ailleurs un système de primes fut institué pour stimuler la qualité de l'enseignement et de la recherche, ce qui impliqua la mise en place d'un ensemble de critères destinés à évaluer l'activité des professeurs. Cependant, sept ans après l'entrée en vigueur de la LRU, l'idée qu'il fallait modifier le système de sélection des professeurs faisait déjà l'objet d'un large consensus. On était arrivé en effet à un tel degré d'endogamie que les concours de recrutement se résolvaient pratiquement toujours en faveur des candidats locaux, quels que soient les mérites des uns et

Following the publication of the University Reform Act (Ley de Reforma Universitaria - LRU) in 1983, the complementary decrees that allowed the provision of numerous posts in the various teaching bodies, in accordance with the new criteria included in the Act, were also promulgated. In addition, complementary payments were established as an incentive to the teaching and research of university lecturers, and consequently the universities started to apply procedures for the evaluation of teaching. However, seven years after the LRU was established it was generally held that the system for selecting lecturers needed to be changed; above all because of the high degree of endogamy that had been allowed to develop, to the extent that it was usually the local candidates that were awarded the post regardless of merit. With this purpose in

dencia de sus méritos. Con esta finalidad, el gobierno socialista realizó diversos intentos de reforma de la LRU, que no llegaron a plasmarse por falta del consenso parlamentario necesario. Finalmente, llegó el gobierno del Partido Popular que el año 2002, con una holgada mayoría parlamentaria y a pesar del fuerte rechazo de los otros partidos y de los diversos estamentos universitarios, aprobó una nueva Ley Orgánica de Universidades (LOU), que modificó sensiblemente los mecanismos de selección del profesorado disminuyendo la autonomía de las universidades.

des autres. Face à cette situation, le gouvernement socialiste de l'époque essaya à plusieurs reprises de modifier la loi mais toutes les tentatives échouèrent faute de parvenir au consensus nécessaire au Parlement. C'est donc un gouvernement du Parti Populaire qui en 2002, grâce au soutien de sa majorité absolue et malgré les fortes protestations de l'opposition politique et des diverses représentations du monde universitaire, fit voter une nouvelle Loi organique des Universités (LOU) modifiant sensiblement les mécanismes de recrutement des professeurs et impliquant une perte d'autonomie des universités espagnoles.

mind, the socialist government made several attempts at reforming the LRU, though none were to take effect for lack of necessary parliamentary support. Finally, with the arrival of a government formed by the Popular Party in the year 2002 with a comfortable parliamentary majority, and despite the rejection of the other parties and of the various university bodies, a new Universities' Act (Ley Orgánica de Universidades - LOU) was approved, which altered considerably the selection mechanisms of the lecturers and reduced the autonomy of the universities.